

Universaljurisdiksjon

*En analyse av rettstilstanden
med særlig fokus på HR-2020-1340-A*

Kandidatnummer: 94

Antall ord: 14 020

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

10. desember 2020

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	1
1 Innledning.....	3
1.1 Tema og problemstilling	3
1.2 Bakgrunn og aktualitet	3
1.3 Fremgangsmåte og avgrensninger.....	4
1.4 Metode.....	6
2 Universaljurisdiksjon i et folkerettslig perspektiv	8
2.1 Kort om universaljurisdiksjon i nyere tid.....	8
2.2 Begrepet «universaljurisdiksjon».....	8
2.3 Universaljurisdiksjonens formål	9
2.4 Tiltak, rekkevidde og manglene konsensus.....	10
2.4.1 Tiltak	10
2.4.2 Universaljurisdiksjonens rekkevidde	11
2.4.3 Manglende konsensus	14
2.4.4 Lotus-dommen og to alternative grunnsyn.....	15
3 Universaljurisdiksjon i norsk rett	20
3.1 Kort om straffelovgivningens virkeområde	20
3.2 Straffeloven § 5	21
3.3 Straffeloven § 2	23
3.4 HR-2020-1340-A	24
3.4.1 Saksforholdet og domspremissene	24
3.4.2 «Statenes adgang til å utøve universaljurisdiksjon»	25
3.4.3 «Hvilket syn bygger norsk straffelovgivning på?»	26
3.4.4 «Folkerettens regler om strafferettslig jurisdiksjon»	36
3.4.5 «Er anvendelsen av norske regler om terrorlovbrudd overfor A i strid med folkerettens grenser for utøvelse av universaljurisdiksjon?»	38
4 Avslutning og rettspolitiske betraktninger	42
Kilder.....	45

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Temaet for oppgaven er universaljurisdiksjon. Problemstillingen er i hvilken grad nasjonale domstoler har adgang til å gi statens straffelovgivning anvendelse på handlinger begått av utlendinger i utlandet, når handlingene ikke direkte krenker statens egne interesser, samt hvorvidt det gjelder begrensninger dersom slik adgang foreligger. Ettersom det vil foretas en omfattende analyse av HR-2020-1340-A, vil en viktig underproblemstilling være hvorvidt universaljurisdiksjon gjelder for deltakelse i terrororganisasjon og forberedelse av terrorhandlinger. For å belyse disse problemstillingene vil jeg i store deler av oppgaven redegjøre for rettstilstanden rundt universaljurisdiksjon, *de lege lata*.

1.2 Bakgrunn og aktualitet

Universaljurisdiksjon er både et tradisjonelt og samtidig et moderne og høyst aktuelt tema. I boken *Frihet, forbrytelse og straff: En systematisk fremstilling av norsk strafferett*, omtales spørsmålet om i hvilken utstrekning en stat kan gi sin straffelovgivning anvendelse på handlinger foretatt av utlendinger i utlandet når handlingene ikke direkte krenker statens egne interesser, som det mest omstridte spørsmålet internasjonalt.¹

Universaljurisdiksjon har vært diskutert i lang tid. Særlig andre verdenskrig tydeliggjorde behovet for folkerettslige mekanismer for å straffeforfølge forbrytelser som anses som så alvorlige at de angår hele verdenssamfunnet.² Det er imidlertid de siste tiårene med en stadig mer globalisert verden at behovet for universaljurisdiksjon har gjort seg særlig sterkt gjeldende. Dette behovet er synlig på både internasjonalt og nasjonalt plan. Folkerettskommisjonen (*The International Law Commission*, heretter ILC) bestemte under dens syttende sesjon (2018) å legge til temaet universaljurisdiksjon i sitt langsiktige arbeidsprogram.³ Dette synliggjør viktigheten og aktualiteten for avklaring rundt universaljurisdiksjon. På det nasjonale plan er den ferske dommen HR-2020-1340-A den viktigste forekomsten vedrørende

---

¹ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 400.

² Stigen (2009) s. 3.

³ Se ILC (2020), ILC (2018) og Jalloh (2018).

universaljurisdiksjon. Den 26. juni 2020 avgjorde Høyesterett hvorvidt Norge kan dømme en statsløs palestiner for terrorhandlinger han skal ha begått før han kom til Norge. Dette er første gang Norges Høyesterett direkte tar stilling til spørsmålet om universaljurisdiksjon.

Det ovennevnte tydeliggjør at en redegjørelse av rettstilstanden rundt universaljurisdiksjon og dens rekkevidde er høyest aktuell, til tross for at det allerede eksisterer omfattende internasjonal litteratur som behandler universaljurisdiksjon. Rettstilstanden rundt universaljurisdiksjon er under stadig utvikling. Den siste tiden har det på global basis funnet sted en økning i bruken av universaljurisdiksjon, og det dukker dermed stadig opp nye spørsmål det må tas stilling til. I norsk sammenheng er det langt færre som har adressert universaljurisdiksjon. To sentrale verk som omhandler temaet, er Jo Stigens artikkel «Universaljurisdiksjon - En kritisk analyse»⁴ og Marie Vangens doktoravhandling «Universaljurisdiksjon: Alminnelige folkerettslige rammer av staters transnasjonale straffeforfølgingsrett»⁵, som begge i stor grad vil bli benyttet i redegjørelsen av rettstilstanden. Ettersom HR-2020-1340-A er ny, finnes det i skrivende stund, etter det jeg kan se, ingen litteratur som har behandlet dommen enda.

1.3 Fremgangsmåte og avgrensninger

Oppgaven består av fire deler: 1. Introduksjon, 2. Universaljurisdiksjon i et folkerettslig perspektiv, 3. Universaljurisdiksjon i norsk rett, samt 4. Avslutning og rettspolitiske betraktninger. Universalprinsippet er et folkerettslig prinsipp, og dette er grunnen til at jeg har valgt å behandle folkeretten før den nasjonale retten. Under behandlingen av universaljurisdiksjon i et folkerettslig perspektiv vil fokuset ligge på hovedproblemstillingen; i hvilken grad nasjonale domstoler har adgang til å gi statens straffelovgivning anvendelse på handlinger begått av utlendinger i utlandet, når handlingene ikke direkte krenker statens egne interesser, samt hvorvidt det gjelder begrensninger dersom slik adgang foreligger. En analyse av denne problemstillingen innebærer at man må se på hva universaljurisdiksjon går ut på, herunder ved å behandle kontekst, begrep og formål og hva som gjør fenomenet så kontroversielt. På folkerettslig nivå finnes det lite rettskildemateriale som behandler hvorvidt universaljurisdiksjon gjelder for deltakelse i terrororganisasjon og forberedelse av terrorhandlinger. Analysen av HR-2020-1340-A vil her være sentral for å prøve å besvare

---

⁴ Stigen (2009)

⁵ Vangen (2017)

spørsmålet. For å kunne analysere og forstå denne dommen, er det nødvendig med en gjennomgang av Norges straffelovgivning. Avslutningsvis vil jeg kort redegjøre for visse rettspolitiske betraktninger.

For å illustrere hvor stort temaet universaljurisdiksjon er, viser jeg til rapporten presentert under ILCs syttende sesjon (2018), hvor omfang og mulig fremgangsmåte for det langsiktige arbeidet drøftes.⁶ Det dreier seg om et stort og tidskrevende arbeid. I rapporten frarådes ILC å gjennomgå alle mulige problemstillinger ved universaljurisdiksjon, og det foreslås en rekke områder som bør behandles. Det er først og fremst et behov for identifisering av universaljurisdiksjonens grunnleggende definisjon, dens formål, klassifisering av ulike «typer» universaljurisdiksjon og vilkårene som gjenspeiles i statenes anvendelse av normen. Deretter er det, ifølge ILC, behov for identifisering av omfanget og grensene for universaljurisdiksjon, en potensiell ikke-uttømmende liste over forbrytelser som er underlagt slik jurisdiksjon, samt øvrige problemstillinger som kan oppstå mellom stater. Til slutt foreslås det utarbeidelse av retningslinjer som kan forhindre konflikt mellom universaljurisdiksjon og arbeidet til internasjonale domstoler.

Dette i seg selv illustrerer at det innenfor en masteroppgaves rammer ikke er mulig å tilnærme seg alle sidene ved universaljurisdiksjon. Forslagene til ILC er imidlertid en god illustrasjon på hvilke områder som i størst grad trenger en avklaring. I denne oppgaven vil jeg i del to – «Universaljurisdiksjon i et folkerettslig perspektiv» – særlig fokusere på universaljurisdiksjonens definisjon, formål og rekkevidde, samt hva som gjør universaljurisdiksjon så kontroversielt. I del tre – «Universaljurisdiksjon i norsk rett» – vil jeg først redegjøre for straffelovens hjemler knyttet til universaljurisdiksjon, med særlig fokus på straffelovens §§ 5 og 2.⁷ Dette vil danne et solid grunnlag for videre analyse av HR-2020-1340-A. Avslutningsvis vil jeg, slik nevnt, kort redegjøre for rettspolitiske betraktninger.

Universaljurisdiksjon kan spores langt tilbake i tid. Noen forfattere hevder at det kan spores helt tilbake til Justinians lov (Corpus Juris Civilis) 529-534 e.kr.⁸ For behandlingen av oppgavens problemstilling er det imidlertid ikke nødvendig å gå historisk til verks. Det vil

---

⁶ Jalloh (2018) s. 316.

⁷ Lov om straff (straffeloven) 20. mai 2005 nr. 28.

⁸ Justinians lov (Corpus Juris Civilis) dateres til 529-534 e.kr., jf. Michalsen (2011), s. 540.

innledningsvis foretas en kort gjennomgang av universaljurisdiksjonen i nyere tid, hvor vi ser en tendens til oppblomstring av individuelt straffansvar for internasjonale forbrytelser.⁹

Oppgaven avgrenses mot en redegjørelse av de ulike «typer» universaljurisdiksjon, herunder universaljurisdiksjon *in absentia*, som gjelder en stats utøvelse av universaljurisdiksjon ovenfor en gjerningsperson, selv om vedkommende ikke befinner seg på den nevnte stats territorium. Universalprinsippet anses som et av flere jurisdiksjonsprinsipper som omhandler transnasjonal straffeforfølgning. De øvrige prinsippene vil kun presenteres ved navn som en del av gjennomgangen av straffeloven § 5, uten at det foretas en redegjørelse av disse. Videre – for å kunne svare på hvorvidt universaljurisdiksjon gjelder for deltakelse i terrororganisasjon og forberedelse av terrorhandlinger, når handlingene er begått av utlendinger i utlandet uten at gjerningspersonene eller handlingene har tilknytning til Norge – er det naturlig å se hen til hvilke typer forbrytelser som per i dag anses å omfattes av universaljurisdiksjon. En annen interessant problemstilling er forholdet mellom universaljurisdiksjon og internasjonale domstoler, men dette krever en for omfattende redegjørelse av sistnevntes virksomhet til at det kan behandles i denne oppgaven.¹⁰

1.4 Metode

Oppgaven tar i bruk ulike juridiske metoder. Store deler av analysen følger den klassiske rettsdogmatiske metoden for å avklare gjeldende rett. I oppgavens del 2 redegjøres det for «Universaljurisdiksjon i et folkerettslig perspektiv», og da er den folkerettslige metode også et naturlig utgangspunkt, herunder anses ICJ-vedtektenes artikkel 38, som et alminnelig uttrykk for rettskildene i folkeretten.¹¹ Det er altså relevant å se hen til traktater, sedvanerett, alminnelige rettsgrunnsetninger, rettspraksis og rettslig teori, jf. ICJ artikkel 38 bokstav a-d.¹² I den forbindelse er det verdt å merke seg at juridisk teori har «en nokså fremtredende plass som argumentasjonsressurs i folkeretten» og at opplistingen i bokstav d er ikke uttømmende.¹³

---

⁹ Jalloh (2018) s. 315.

¹⁰ Dette er imidlertid en svært aktuell problemstilling; argentinske domstoler venter på tilbakemelding fra ICC for å unngå dobbeltbehandling i Rohingya-sak, hvor Latinamerikanske menneskerettighetsgrupper har bedt retten innlede sak på bakgrunn av universaljurisdiksjon. Se Khin (2020).

¹¹ Ruud og Ulfstein (2011) s. 66.

¹² *Statute of the International Court of Justice*, San Francisco, 24 October 1945 art. 38 første ledd bokstav a – d

¹³ Aarli og Mæhle (2018) s. 137.

I oppgavens del 3 «Universaljurisdiksjon i norsk rett» vil norsk rettsmetode, basert på Torstein Eckhoffs rettskildelære gjøre seg gjeldende. Lovtekst og rettspraksis er rettskildene som det vil redegjøres for. Ved domsanalysen av HR-2020-1340-A vil jeg følge disposisjonen til Høyesterett. Det er ikke et eget kapittel om forarbeider, ettersom disse redegjøres for fortløpende ved gjennomgang av lovtekst og rettspraksis. Når Høyesterett skal finne relevante rettskilder for å avklare innholdet i en folkerettsregel, slik som i HR-2020-1340-A, er utgangspunktet folkerettens relevansprinsipper.¹⁴ Det er da naturlig at domstolen forholder seg til argumentasjonsnormene som gjelder for internasjonal rett. Hvor langt den norske metoden strekker seg og overlapper med den folkerettslige metoden, vurderes under domsanalysen.

Det er verdt å merke seg at rettskildebildet er begrenset. Det er ingen generell terrorkonvensjon som hjemler traktatbasert universaljurisdiksjon.¹⁵ I tillegg er det generelt lite rettspraksis på internasjonalt plan. Oppgavens rammer tillater ikke en selvstendig analyse av staters praksis med tanke på sedvanerett, og det vil dermed ses hen til annen litteratur som allerede har foretatt slik analyse. På nasjonalt plan er lovteksten, dens forhold til folkeretten og den ene avgjørelsen avsagt om universaljurisdiksjon, HR-2020-1340-A, sentral for analysen.

I siste del vil det foretas en kort vurdering av rettsstilstanden, *de lege ferenda*. Her vil jeg med andre ord gå bort fra det rettsdogmatiske (*de lege lata*) og foreta mer rettspolitiske analyser. Dette er blant annet fordi «retten ikke er uavhengig av sin kontekst, og at veien fra politikk til gjeldende sedvanerett (og traktat) kan være kort i dagens folkerett», slik Vangen skriver.¹⁶

---

¹⁴ Aarli og Mæhle (2018) s. 137.

¹⁵ LB-2019-78359 punkt 2.7.2. Det finnes imidlertid en rekke spesialkonvensjoner - se s. 67 i *Terror og folkerett* (Artikkel 2 av 5 Lov og Rett02 / 2002 Volum 4) 1 av professor dr. juris Geir Ulfstein.

¹⁶ Vangen (2017) s. 17.

2 Universaljurisdiksjon i et folkerettslig perspektiv

2.1 Kort om universaljurisdiksjon i nyere tid

For å danne et bilde av bruken av universaljurisdiksjon, noe som kan bidra til en mer helhetlig forståelse av fenomenet, vil det kort redegjøres for noen viktige hendelser i nyere tid. To viktige saker er ansvarliggjøringen av Ariel Sharon for massakrene i Sabra og Shatila, som fant sted i 1982, samt ansvarliggjøringen av Augusto Pinochet for drap på spanske borgere i Chile under diktaturet. Pinochet-sakene begynte i 1998. Videre ble en rekke universaljurisdiksjonssaker tatt opp i Belgiske domstoler rundt 1993. I kjølvannet av konfliktene i det tidligere Jugoslavia og i Rwanda har det vært et økende antall straffesaker basert på universaljurisdiksjon de siste ti-femten årene.¹⁷

Selv om disse hendelsene skapte en del internasjonal oppmerksomhet rundt universaljurisdiksjon, var det globalt sett ikke snakk om et stort antall saker. Dette var på grunn av skepsis til mulige inngrep i staters suverenitet, i tillegg til at universalprinsippet i hovedsak var anført overfor tidligere kolonistater.¹⁸ På tross av skepsisen vokste universaljurisdiksjon sakte men sikkert frem, men det er imidlertid først nå at man vitner en slags oppblomstring av universaljurisdiksjon blant annet på bakgrunn av saker i Tyskland hvor overlevende som har opplevd tortur under syrisk regime, har sendt inn klager.¹⁹

2.2 Begrepet «universaljurisdiksjon»

En ensartet definisjon på ordet universaljurisdiksjon er vanskelig å finne. Dette er fordi det ikke finnes én globalt akseptert definisjon av begrepet.²⁰ ILC viser til «The Princeton Principles on Universal Jurisdiction» hvor det fremgår:

---

¹⁷ Stigen (2009) s. 10.

¹⁸ Destrooper, Herremans, Roht-Arriaza, Bouwknecht (2020).

¹⁹ Ibid.

²⁰ Jalloh (2018) s. 307 og Vangen (2017) s. 8.

«For purposes of these Principles, universal jurisdiction is criminal jurisdiction based solely on the nature of the crime, without regard to the territory where the crime was committed, the nationality of the alleged or convicted perpetrator, the nationality of the victim, or any other connection to the State exercising such jurisdiction.»²¹

I HR-2020-1340-A uttalte Høyesterett at universaljurisdiksjon innebærer «å straffe utlendinger gjennom rettsforfølging på eget territorium for handlinger som er begått utenfor territoriet»²². Norske teoretikere omtaler det som regel som en stats strafferettslige jurisdiksjon på handlinger foretatt av utlendinger i utlandet når handlingene ikke direkte krenker statens egne interesser.²³ Vangen skiller mellom «universaljurisdiksjon», som «betegner *det rettslige fenomenet universaljurisdiksjon*», og «universalprinsippet» som «i [hennes arbeid er] navnet på *den internasjonale sedvanerettsregelen*, som normerer i hvilke tilfeller nasjonale lovgivere kan etablere universaljurisdiksjon». Slik Vangen selv skriver, er imidlertid ikke denne begrepsmessige sontringen et konseptuelt skille som er klart etablert i rettslitteraturen i dag.²⁴ Jeg vil derfor i den videre fremstillingen, for enkelthetens skyld, ikke skille på disse begrepene.

2.3 Universaljurisdiksjonens formål

I moderne tid, særlig som følge av Nürnbergprosessen etter andre verdenskrig, har «the fight against impunity» fått stadig sterkere grobunn blant verdens stater.²⁵ Det som tidligere var et «slagord», har i dag blitt et rettslig begrep godt etablert i det internasjonale samfunnet.²⁶ Noen forbrytelser anses som så grove at det internasjonale samfunnet ikke aksepterer at gjerningspersonene går straffritt. I slike tilfeller har «stater har en rett – i noen tilfeller også en plikt – til å strafforfølge dem som har begått dem, uavhengig av noen forbindelse mellom forbrytelsen og landet der iretteføringen finner sted».²⁷ I denne kampen mot straffefrihet, altså «the fight against impunity», er universaljurisdiksjon i dag et av de viktigste redskapene.

---

²¹ *The Princeton Principles* (2001) s. 28. Se mer om *The Princeton Principles* under punkt 2.4.1.

²² HR-2020-1340-A avsnitt 28.

²³ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 400 og Vangen (2017) s.1.

²⁴ Vangen (2017) s. 20.

²⁵ Jalloh (2018) s. 307 og LB-2019-78359 punkt 2.7.1.

²⁶ Vangen (2017) s. 59 og s. 181.

²⁷ Ot.prp.nr.8 (2007–2008) Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpene og formildende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet s. 55.

I den tidligere nevnte rapporten fra ILC nevnes tre begrunnelser som ofte fremlegges av tilhengere av universaljurisdiksjon.²⁸ For det første gjenspeiler universaljurisdiksjon det internasjonale samfunnets ønske om å fremme staters adgang til å straffe kriminelle som handler utenfor jurisdiksjonen til enhver stat. For det andre er det tale om forbrytelser som bryter med universelle verdier og humanitære prinsipper. Sist, men ikke minst – har det slik nevnt – etter Nürnbergprosessen og avgjørelsen i 1946 eksistert en tanke om at noen forbrytelser er så alvorlige med så stort omfang at de sjokkerer moralen til hele menneskeheten. Videre står det:

«In sum, when taken together, the logic underpinning the exercise of universal criminal jurisdiction is that States can and should act against individuals who may not otherwise be held accountable by anyone. That is one of the only ways to dispense justice and to help achieve some deterrence for certain crimes condemned under international law.»²⁹

2.4 Tiltak, rekkevidde og manglene konsensus

2.4.1 Tiltak

På tross av mange og klare fordeler med utøvelse av universaljurisdiksjon, er det en grunn til at det enda ikke er oppnådd konsensus på området. Currie og Rikhof har uttalt at «[...] ascertaining the scope and limits of [universal jurisdiction] is one of the most fluid and controversial exercises in the field of international and transnational criminal law».³⁰ Dette til tross for flere tiltak som har blitt iverksatt for å prøve å oppnå enighet. Det er særlig to initiativ som bør fremheves i denne sammenheng.

Det første er FNs generalforsamlings 6. komité (Legal) som har behandlet temaet «The scope and application of the principle of universal jurisdiction» årlig siden 2009.³¹

Et annet viktig initiativ er «The Princeton Principles», som er prinsipper utviklet av ledende akademikere og jurister gjennom en gradvis omarbeiding av folkeretten. Det er utarbeidet 14

---

²⁸ Jalloh (2018) s. 308.

²⁹ Ibid s. 308 – 309.

³⁰ Currie, Rikhof (2013) s. 73.

³¹ Vangen (2017) s. 64. Frem til 2010 het temaet «The Abuse of the Principle of Universal Jurisdiction» og hadde bakgrunn i afrikanske stater som reagerte på europeiske staters utøvelse av universaljurisdiksjon overfor deres politiske og militære skikkelser.

prinsipper for å styrke koherens, sammenheng og legitimitet ved utøvelse av universaljurisdiksjon.³² Prinsippene er ment å være et verktøy i forbindelse med universaljurisdiksjon,³³ men strekker seg ikke noe særlig utover det. I forordet til arbeidet er det uttalt at prinsippene ikke er, eller ment å være, en løsning på kontroversene rundt universaljurisdiksjon.³⁴ Håpet er at de skal avklare hva universaljurisdiksjon er, og hvordan domstoler kan ta det i bruk på en rimelig og ansvarlig måte for å fremme større rettferdighet overfor ofre for alvorlige forbrytelser etter folkeretten.

På tross av disse tiltakene som har vart over lenger tid, mangler universaljurisdiksjon konsensus på de fleste områder, inkludert rekkevidde. Det foreligger imidlertid en viss enighet rundt noen kjerneforbrytelser som per i dag omfattes av universaljurisdiksjon.

2.4.2 Universaljurisdiksjonens rekkevidde

Først er det viktig å bemerke at det også finnes de som er kritiske til universaljurisdiksjon som konsept.³⁵ Dermed er det ikke kun rekkevidden av universaljurisdiksjon som er gjenstand for diskusjon, men også aksepten av det som et folkerettslig jurisdiksjonsprinsipp. Sistnevnte er imidlertid ikke særlig omstridt i dag. Hvor langt rekkevidden strekker seg, avhenger av hvilket utgangspunkt man legger til grunn. Mange folkerettsjurister hevder at universaljurisdiksjon enten må hjemles i traktater eller sedvanerett.³⁶ Andre hevder imidlertid at man kan utøve universaljurisdiksjon så lenge det ikke foreligger begrensninger for dette.³⁷ Disse to synspunktene utgjør to grunnsyn som jeg vil redegjøre for ytterligere siden. Universaljurisdiksjon skal omfatte de mest alvorlige forbrytelser som anses å true verdenssamfunnets grunnleggende fellesinteresser.

Hva gjelder traktatbasert universaljurisdiksjon, vises det som regel til konvensjoner som inneholder *aut dedere aut judicare*-forpliktelsen, som betyr at statene ved visse forbrytelser enten må utlevere eller straffeforfølge selv. Det er i dag bred enighet om at *aut dedere aut*

---

³² *The Princeton Principles* (2001) s. 28 – 36 og s. 25.

³³ International Commission of Jurists (2001) om *The Princeton Principles*.

³⁴ *The Princeton Principles* (2001) s. 12.

³⁵ Blant de mest siterte rettspolitiske bidrag, ifølge Vangen (2017) s. 2, er Fletcher 2003 (*Against Universal Jurisdiction*); Kissinger 2001 (*The Pitfalls of Universal Jurisdiction*); og Kontorovich 2007 (*The inefficiency of Universal jurisdiction*).

³⁶ Se Stigen (2009) s. 7.

³⁷ Se HR-2020-1340-A.

judicare-bestemmelsen gir grunnlag for traktatpartenes etablering av universaljurisdiksjon.³⁸ Det er også bred enighet om at Genèvekonvensjon av 1949 til beskyttelse av sivile og krigsfangere i internasjonale konflikter pålegger stater å utøve universaljurisdiksjon.³⁹ Øvrige konvensjoner som kan sies å hjemle universaljurisdiksjon, er den internasjonale konvensjonen mot apartheidforbrytelser av 1973, samt FNs internasjonale konvensjon om beskyttelse mot tvungen forsvinning⁴⁰, men det er usikkert om de faktisk gjør det. Det finnes imidlertid ikke brede internasjonale traktater eller konvensjoner som gir grunnlag for utøvelse av universaljurisdiksjon for terrorhandlinger, herunder for deltakelse i terrororganisasjon og forberedelse av terrorhandlinger.⁴¹

Hva gjelder sedvanebasert universaljurisdiksjon, foreligger det i dag bred enighet om at universaljurisdiksjon omfatter folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser,⁴² men ikke engang dette kan slås fast som en endelig og sikker regel.⁴³

Stigen påpeker at få viser til «en systematisk og nøktern analyse av folkerettens kilder» når det kommer til universaljurisdiksjonens rekkevidde, og at man i stedet bruker rettspolitiske argumenter, noe han mener er problematisk.⁴⁴ Han foretar selv en analyse av både traktater og rettspraksis og konkluderer med at «det er avtalt universaljurisdiksjon mellom partene til Genèvekonvensjonene, første tilleggsprotokoll og torturkonvensjonen» og at «alle stater [har] en sedvanehjemlet rett til å anvende universaljurisdiksjon over krigsforbrytelser som svarer til grove brudd på Genèvekonvensjonene».⁴⁵ Han mener folkeretten ikke tillater universaljurisdiksjon for folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og andre krigsforbrytelser.⁴⁶ Samtidig viser han til den økende viljen til å anvende lovgivning for universaljurisdiksjon, og at dette kan tilsi at «en mer vidtgående sedvanerett er i ferd med å utvikles».⁴⁷ Dette var i 2009.

---

³⁸ Se Vangen (2017) s. 53 og Stigen (2009) s. 7 – 8.

³⁹ Stigen (2009) s.10 og Jollah (2018) s. 309.

⁴⁰ Human Rights Watch (2009).

⁴¹ LB-2019-78359, punkt 2.7.2.

⁴² Ot.prp nr 8 (2007-2008) s.56. Disse forbrytelsene defineres også i *Rome statute of the International Criminal Court*, Rome, 17 July 1998 art. 6, 7 og 8.

⁴³ Jollah (2018) s. 316 og Stigen (2009) s. 29. Stigen slår fast at folkerettslig sedvane for universaljurisdiksjon kun omfatter krigsforbrytelser tilsvarende grove brudd på Genèvekonvensjonene.

⁴⁴ Stigen (2009) s. 3.

⁴⁵ Ibid s. 45.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Stigen (2009) s. 46.

Vangen foretar også en slik systematisk og nøktern analyse av omfattende materiale fra FNs generalforsamlings behandling av «The scope and application of the principle of universal jurisdiction», herunder staters praksis og *opinio juris*, og konkluderer med følgende: verdens stater praktiserer, på en fast og i all hovedsak ensartet måte, «en legitimeringsgrunn hvoretter stater har rett til å etablere universaljurisdiksjon over folkerettsforbrytelsene» da det er i samsvar med en eksisterende internasjonal sedvanerett.⁴⁸ Med folkerettsforbrytelser sikter Vangen til folkemord, forbrytelser mot menneskeheten, og grove krigsforbrytelser (og aggresjonsforbrytelser, som hun mener ikke omfattes av universaljurisdiksjon).⁴⁹ Samtidig påpeker hun at hva som anses som folkerettsforbrytelser ikke er «låst» og at stater kan ha universaljurisdiksjon over de til enhver tid eksisterende folkerettsforbrytelsene.⁵⁰

Win-Chiat Lee skriver i sin artikkel «Even its most enthusiastic defenders would want to restrict the use of universal jurisdiction to a special class of serious crimes under international law, often known as “international crimes” – crimes such as torture, genocide, and crimes against humanity.»⁵¹

Det refereres ofte til en rekke andre forbrytelser når det er tale om sedvanebasert universaljurisdiksjon, eksempelvis tortur, sjørøveri på det åpne hav og slaveri, men hvorvidt disse forbrytelsene omfattes av universaljurisdiksjon, vil ikke bli drøftet i denne oppgaven.

Terrorhandling anses å falle utenfor kjerneforbrytelsene som tradisjonelt regnes som folkerettsforbrytelser.⁵² Dette er blant annet fordi mange stater mener at terrorisme best straffefølges på statsnivå ved individuell eller felles rettslig håndheving.⁵³ Dette er en av grunnene til at det heller ikke er oppnådd internasjonal konsensus om noen definisjon av terrorisme i folkeretten.⁵⁴ «The Princeton Principles» inkluderer heller ikke terrorisme i sin

---

⁴⁸ Vangen (2017) s. 240.

⁴⁹ Ibid s. 240 – 241.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Lee (2007) s. 203.

⁵² Dette kan blant annet leses ut av gjennomgangen over, og fremgår også av lagmannsrettsdommen (LB-2019-78359), hvor følgende fremgår under punkt 2.7.2: «Folkeretten utvikler seg over tid. Det er imidlertid fortsatt den dominerende oppfatning blant stater og i internasjonale folkerettsmiljøer at folkerettslig sedvanerett ikke etablerer universaljurisdiksjon for terrorhandling – med mindre terrorhandlingen etter sin art også faller inn under reglene om krigsforbrytelse, jf. nærmere Husabø mfl.: Frihet, forbrytelse og straff (2019) side 96.»

⁵³ Cassese (2013) s.73.

⁵⁴ Ibid.

opplisting av forbrytelser som omfattes av universaljurisdiksjon.⁵⁵ Dette er på tross av at Princeton-prosjektet anses som ekspansjonistisk.⁵⁶

2.4.3 Manglende konsensus

Selv om mange er enige om eksistensen av universaljurisdiksjon, at det må hjemles i traktat eller sedvanerett og at det omfatter folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser – er dette kun toppen av isfjellet. Den sjette komitéen under FNs generalforsamling har langt fra oppnådd den ønskede fremdriften.⁵⁷ Arbeidsutvalget uttrykte i 2018 at det er beklagelig at debatten har kommet inn på en tilsynelatende blindvei.⁵⁸ Ifølge ILC bunner dette, i hvert fall delvis, i politiske uenigheter rundt potensialet for vilkårlig anvendelse av universalprinsippet.⁵⁹ ILC viser til et dokument utviklet innenfor rammen av en arbeidsgruppe fra sjette komité for FNs generalforsamling som redegjør for tre hovedaspekter ved universaljurisdiksjon hvor statene er uenige; 1) definisjonen av begrepet universaljurisdiksjon, inkludert skillet fra andre lignende konsepter; 2) omfanget av universaljurisdiksjon, inkludert listen over forbrytelser som etter folkeretten er underlagt slik jurisdiksjon, og 3) parameterne for anvendelse av universaljurisdiksjon.⁶⁰ ILC utdyper de tre hovedaspektene og avslutter avsnittet med; «That said, the political discretion available to States in their decision whether to invoke universal jurisdiction to initiate criminal proceedings is probably the biggest controversy surrounding the universality principle».

En rekke stater har på bakgrunn av temaets tekniske og komplekse natur foreslått å henvise det til *the Commission*, et uavhengig organ bestående av juridiske eksperter som har mandat til å bistå generalforsamlingen med å utvikle internasjonal lovgivning.⁶¹ Andre stater har bedt ILC som uavhengig organ å bistå den sjette komitéen, sannsynligvis ettersom flere innser at det vil være vanskelig å oppnå konsensus på området.⁶² Statene klarer heller ikke å bli enige om hvilket forum som er best egnet til å diskutere universaljurisdiksjon.⁶³

---

⁵⁵ *The Princeton Principles* anerkjenner piratvirksomhet, slaveri, krigsforbrytelser, forbrytelser mot freden, forbrytelser mot menneskeheten, folkemord og tortur, *The Princeton Principles* (2001) s. jf. 45 – 47.

⁵⁶ Bantekas (2011) s. 6.

⁵⁷ UN (2020).

⁵⁸ Jollah (2018) s. 311.

⁵⁹ Jollah (2018) s. 312.

⁶⁰ Jollah (2018) s. 309.

⁶¹ UN (2019 a).

⁶² Ibid.

⁶³ UN (2019 b).

Jo Stigen skriver at «[d]et mest tungtveiende argumentet mot universaljurisdiksjon er faren for friksjon mellom forumstaten og de berørte statene» og viser deretter til Arrestordresaken hvor Higgins et al. fastslår at «[o]ne of the challenges of present-day international law is to provide for stability of international relations ... while at the same time guaranteeing respect for human rights».⁶⁴ Stigen mener imidlertid at faren for mellomstatlig friksjon er overdrevet.⁶⁵ Han viser til at stater vil være tilbakeholdne med å protestere mot genuin straffeforfølging av alvorlige brudd på humanitærretten og at dette må veies opp mot faren forbundet med straffefrihet for grove menneskerettighetskrenkelser.⁶⁶ Det er vanskelig å si hvordan stater ville reagert dersom straffeforfølging på bakgrunn av universaljurisdiksjon utbreder seg i stor grad. Per i dag er det kun et fåtall saker som forfølges på bakgrunn av universaljurisdiksjon. I tillegg må det sies å foreligge en grunn til at statene, på tross av rundt 18 år med behandling av «The scope and application of the principle of universal jurisdiction» under FNs generalforsamling, ikke har klart å oppnå enighet. At det er en stor interesse for å straffeforføle alvorlige brudd på humanitærretten og at man ikke ønsker straffefrihet for grove menneskerettighetskrenkelser, er det imidlertid lite tvil om.

2.4.4 Lotus-dommen og to alternative grunnsyn

De fleste fremstillinger av og diskusjoner om universaljurisdiksjon tar utgangspunkt i Lotus-saken.⁶⁷ Dette er blant annet fordi Lotus-saken i 75 år var den «eneste internasjonale rettsavgjørelsen som berørte spørsmålet om folkerettsmessigheten av nasjonal jurisdiksjonsutøvelse ovenfor en handling begått utenfor forumstatens eget territorium».⁶⁸ En annen grunn er at det fremdeles er manglende internasjonal rettspraksis på området.⁶⁹ Lotus-saken av 1927 ble avsagt av Den internasjonale domstol i Haag. Lotus var navnet på et fransk skip som kolliderte med et tyrkisk skip i internasjonalt farvann. Tyrkia ble ansett å ha rett til å straffeforfølge offiseren på det franske skipet ettersom kollisjonen hadde forårsaket skade på tyrkisk territorium, herunder skipet.⁷⁰ Det bemerkes at Lotus-saken ikke

---

⁶⁴ Stigen (2009) s. 38.

⁶⁵ Ibid s. 39.

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Se HR-2020-1340-A avsnitt 42 og O'Keefe (2015) punkt 1.16.

⁶⁸ Vangen (2017) s. 113.

⁶⁹ Kamminga (2012) avsnitt 6.

⁷⁰ The Case of the S.S. Lotus (France v. Turkey), P.C.I.J. Series A No. 10, 7 September 1927.

spesifikt behandlet spørsmålet om universaljurisdiksjon, men jurisdiksjon på det åpne hav, som i dag er regulert etter Havrettskonvensjonen.⁷¹ Av saken fremgår det imidlertid en rekke prinsipielle uttalelser som omhandler transnasjonal straffejurisdiksjon generelt.

Saken er mer enn 90 år gammel, omhandlet et relativt spesifikt tema (maritim ulykke på det åpne hav) og ble avsagt med et smalt flertall. På tross av dette utledes særlig to prinsipielle uttalelser fra dommen som ofte blir trukket frem ved fremstilling av saken:

«the first and foremost restriction imposed by international law upon a State is that – failing the existence of a permissive rule to the contrary – it may not exercise its power in any form in the territory of another State. In this sense jurisdiction is certainly territorial; *it cannot be exercised by a State outside its territory except by virtue of a permissive rule derived from international custom or from a convention.*»⁷² (min kursivering).

At stater ikke har adgang til å utøve jurisdiksjon over andre *stater territorium* uten at det følger regel om dette som kan utledes av konvensjon eller sedvane, er i dag uomstridt.⁷³

Videre i saken uttaler domstolen følgende:

«Far from laying down a general prohibition to the effect that States may not extend the *application of their laws and the jurisdiction of their courts* to persons, property and acts outside their territory, [international law] leaves them in this respect a wide measure of discretion which is only limited in certain cases by prohibitive rules; as regards other cases, every State remains free to adopt the principles which it regards as best and most suitable.»⁷⁴ (min kursivering).

Uttalelsen er tung og tvetydig, men den gir uttrykk for at stater har adgang til å anvende sine lover og jurisdiksjonsregler utover sitt territorium, så lenge det ikke foreligger forbud mot

---

⁷¹ Jf. *United Nations Convention on the Law of the Sea*, Montego Bay 10 December 1982 art. 97 om strafferettslig jurisdiksjon ved blant annet kollisjon på det åpne hav.

⁷² The Case of the S.S. Lotus s. 18–19.

⁷³ Se Kamminga (2012) avsnitt 6 og Vangen (2017) s. 114.

⁷⁴ The Case of the S.S. Lotus s. 19.

dette. På bakgrunn av denne uttalelsen vises det ofte til at Lotus-saken gir uttrykk for at folkeretten tillater all lovregulering den ikke forbyr⁷⁵. Det motsatte prinsippet er at all lovregulering må være positivt hjemlet i folkeretten.⁷⁶ Det sistnevnte synspunktet kom til uttrykk hos mindretallet i Lotus-saken.⁷⁷ Her ble det blant annet presisert at territorialprinsippet er utgangspunktet og at statenes lovgivermyndighet som regel er begrenset til statens eget territorium. Samtidig ble det i ulike dissenterende særavtøm presisert at det finnes unntak fra dette utgangspunktet.⁷⁸ Disse to synspunktene utgjør to alternative grunnsyn for folkerettens rammer for staters lovgivningsjurisdiksjon. I HR-2020-1340-A tar Høyesterett utgangspunkt i disse grunnsynene, noe som vil redegjøres for i domsanalysen nedenfor.

Utover dette er det også verdt å merke seg to andre prinsipper i Lotus-saken, som det var enstemmighet om; for det første er det klart at staters rett til å utøve ekstraterritoriell jurisdiksjon er et folkerettslig spørsmål - stater kan ikke ensidig bestemme grensene for sin egen kompetanse til å utøve jurisdiksjon utover dens territorier.⁷⁹

Flertallet uttalte også at «[i]n these circumstances, all that can be required of a State is that it should not overstep the limits which international law places upon its jurisdiction; within these limits, its title to exercise jurisdiction rests in its sovereignty.»⁸⁰ Hvilke folkerettslige begrensninger det gjelder, ble ikke presisert.

Lotus-dommen har vært gjenstand for svært mange analyser opp igjennom, og den er langt ifra ukontroversiell. Saken har blitt kritisert i en årrekke, særlig med hensyn til flertallets uttalelse som gir uttrykk for en svært vid jurisdiksjonsadgang, og som tolkes som at

---

⁷⁵ Se blant annet Stigen (2009) s. 6.

⁷⁶ Ibid. Lagmannsretten (LB-2019-78359) la til grunn dette synspunktet: «Det synes i dag å være en utbredt oppfatning at inngrep i en stats suverenitet krever positiv hjemmel i folkeretten, jf. blant annet Christopher Staker i Evans: International law (5. utg.) side 294, Baumann og Stigen: Internasjonal strafferett (2018) side 211 og Stigen: Universaljurisdiksjon – en kritisk analyse i TfR 2009 side 5 flg. med videre henvisninger. Lagmannsretten legger etter dette til grunn at Norge ikke kan anvende norsk straffelovgivning på handlinger foretatt i et annet land eller strafforfølge slike handlinger etter universalprinsippet, jf. pkt. 2.7.1 ovenfor, med mindre dette har klar hjemmel i folkeretten.»

⁷⁷ The Case of the S.S. Lotus, s. 34 ff. (dommer Loder); s. 40 ff. (dommer Weiss); s. 50 ff. (dommer Finlay); s. 59 ff. (dommer Nyholm); s 65 ff. (dommer Moore); og s. 95 ff. (dommer Altamira).

⁷⁸ Eksempelvis The Case of the S.S. Lotus, dissenterende særavtømmet til dommer Loder, s. 35.

⁷⁹ Kamminga (2012) avsnitt 7.

⁸⁰ The Case of the S.S. Lotus, s. 3.

folkeretten tillater all lovregulering den ikke forbyr. Malcolm M. Shaw legger til grunn at det er det motsatte grunnsynet som i dag er allment akseptert.⁸¹

Videre kan det ikke sies å foreligge internasjonal sedvanerett som legger til grunn at folkeretten tillater all lovregulering den ikke forbyr.⁸² Slik Vangen skriver, bryter tvert imot dette prinsippet med det som i dag «må anses som både en systematisk forutsetning og en internasjonal sedvane» – at det er territorialprinsippet som er den jurisdiksjonsrettslige grunnregelen i folkeretten.⁸³

Det er som nevnt også en god stund siden Lotus-saken ble avgjort, og det har siden den tid skjedd en stor utvikling i folkeretten. Flere forfattere stiller seg derfor spørrende til Lotus-sakens relevans i dagens folkerett. Vangen foretar en grundig undersøkelse av «hvordan «Lotus-tesen» står seg i den moderne folkerett, herunder om den må anses erstattet av den motsatte innfallsvinkel» og lander på at «et transnasjonalt jurisdiksjonskrav ikke kan anses folkerettmessig uten at det kan forankres i en anvendelig folkerettslig tillatelses- eller legitimeringsnorm, som i så tilfelle utgjør et unntak fra ikke-innblandingsprinsippet grunnleggende forbud»⁸⁴.

Særvotumet i Arrestordresaken er en annen viktig sak som har vært diskutert mye i forbindelse med universaljurisdiksjon.⁸⁵ Det var den første saken om folkerettslig begrensninger på nasjonal strafferettslig jurisdiksjon etter at Lotus-saken ble brakt inn for den internasjonale straffedomstolen (heretter ICJ).⁸⁶ Bakgrunnen for saken var at Belgia utsendte en arrestordre mot Kongos daværende utenriksminister for mistanke om grove brudd på Genèvekonvensjonene av 1949, og forbrytelser mot menneskeheten, uten at Belgia hadde noe tilknytning til disse handlingene. Kongo stevnet saken for ICJ og anførte at utenriksministeren nøt immunitet. ICJ endte opp med å ikke ta stilling til spørsmålet om hvordan folkeretten begrenser staters strafferettslige jurisdiksjon over utenlandshandlinger, ettersom Kongo trakk sin anførsel om at Belgias utøvelse av universaljurisdiksjon krenket « [the] principle that a State may not exercise its authority on the territory of another state [and the] principle of sovereign

---

⁸¹ Shaw (2003), supra note 7, s. 582.

⁸² Kamminga (2012) avsnitt 9.

⁸³ Vangen (2017) s. 119.

⁸⁴ Vangen (2017) s. 116-120.

⁸⁵ Arrest Warrant (2000) (Democratic Republic of the Congo v. Belgium), ICJ Reports 2002, s. 3.

⁸⁶ Vangen (2017) s. 113.

equality among all Members of the United Nations».⁸⁷ På tross av dette avga domstolen *obiter-dictum* uttalelse vedrørende spørsmålet om universaljurisdiksjon.

Om Lotus-saken ble det blant annet uttalt at saken representerer «the high water mark of *laissez-faire* in international relations, and an era that has been significantly overtaken by other tendencies».⁸⁸ Dette gir uttrykk for at folkeretten siden Lotus-saken har gjennomgått større endringer, særlig med tanke på staters suverenitet. Selv om Arrestordresaken har vært tema for behandling og kritikk av mange, har den ikke ført til noe særlig oppklaring.⁸⁹ Universaljurisdiksjon forblir dermed et uklart og kontroversielt folkerettslig fenomen.

---

⁸⁷ Arrest Warrant (2000), Judgment, avsnitt 1.

⁸⁸ Arrest Warrant (2000), særvotum av ICJ-dommerne Higgins, Kooijmans og Buergenthal.

⁸⁹ Se Vangen (2017) s. 113.

3 Universaljurisdiksjon i norsk rett

3.1 Kort om straffelovgivningens virkeområde

Straffelovgivningens virkeområde reguleres av straffelovens kapittel 1 §§ 1–8. For denne analysen er det ikke nødvendig å gå inn på alle de nevnte bestemmelsene. De viktigste bestemmelsene for å behandle spørsmålet om universaljurisdiksjon er straffeloven § 5 «Straffelovgivningens anvendelse på handlinger i utlandet», samt § 2 som bestemmer Norges «[f]olkerettslige bestemmelser». For oversiktens skyld vil det allikevel være hensiktsmessig med en kort gjennomgang av norsk straffelovgivnings stedlige virkeområde, som reguleres av straffeloven §§ 4–7. En slik redegjørelse vil klargjøre sammenhengen straffelovens bestemmelse om universaljurisdiksjon, § 5 tredje ledd, befinner seg i. Videre danner det et godt grunnlag for forståelse av den følgende domsanalysen.

Straffeloven § 4 omhandler «Straffelovgivningens anvendelse på handlinger i Norge og på norske jurisdiksjonsområder mv.» og uttrykker det velkjente territorialprinsippet. Det er et utbredt synspunkt at territorialprinsippet er en veletablert rettsregel som utgjør utgangspunktet i jurisdiksjonsrettslige vurderinger.⁹⁰ Dette presiseres også i forarbeidene hvor det fremgår at «[u]tgangspunktet etter straffeloven 2005 § 4 er at norsk straffelovgivning gjelder for handlinger foretatt i Norge. Reglene om når norsk straffelovgivning kan gis anvendelse på handlinger begått i utlandet, fremgår av § 5».⁹¹

Videre nevnes også kort straffeloven § 6, som bestemmer at norsk straffelovgivning også skal gjelde for «handling som Norge etter overenskomster med fremmede stater eller etter folkeretten for øvrig har rett eller plikt til å strafforfølge.»⁹² Eksterritorial jurisdiksjon etter § 6 vil som regel ligge innenfor rammen av de generelle reglene i § 5 som på flere punkter avspeiler Norges konvensjonsforpliktelser.⁹³ Samtidig vil konvensjonsforpliktelsene på noen områder trolig gå lenger enn norsk rett, og for slike tilfeller åpner straffelovens § 6 for at norsk rett kan utvides i takt med utvidelsen av jurisdiksjonsadgang ved utviklingen av folkerettslig

---

⁹⁰ Se blant annet Ruud og Ulfstein (2011) s.142, LB-2019-78359 punkt 271, Vangen (2017) s. 126, Matningsdal note 17 straffeloven § 4, Skodvin (2020), SNL.

⁹¹ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 56.

⁹² Straffeloven § 6 første ledd.

⁹³ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 405.

sedvanerett.⁹⁴ Selv om bestemmelsen medfører en forenkling ved tiltredelse av nye traktater – ettersom lovgiver i utgangspunktet ikke trenger å endre norske jurisdiksjonsregler hver gang det inngås ny traktat som utvider jurisdiksjonsadgangen – bør nye jurisdiksjonsbestemmelser tas inn i loven med tanke på informasjonshensyn og øvrige hensyn bak strafferetten.⁹⁵ Utover dette har straffeloven § 6 praktisk betydning når kravet om dobbelt straffbarhet ikke er oppfylt, kravet til øvre strafferamme i § 5 tredje ledd ikke er oppfylt, eller dersom gjerningspersonen er utlending og ikke oppholder seg i Norge når strafforfølgingen innledes.⁹⁶

Straffelovens § 7 gjelder «Handling som anses foretatt på flere steder» og er ikke aktuell å behandle i denne oppgaven.

3.2 Straffeloven § 5

I norsk lov reguleres ekstraterritoriell jurisdiksjon i straffelovens §§ 5 og 6, og det kan bare reises tiltale for handlinger foretatt utenfor norsk territorium dersom allmenne hensyn tilsier det.⁹⁷ Dette er et signal fra lovgiver om at påtalemyndigheten burde være «noe tilbakeholden med å straffeforfølge slike handlinger», blant annet med hensyn til andre staters suverenitetskrav.⁹⁸ Ordlyden i straffeloven § 5 er som følger:

«Første ledd nr. 1, 2, 3, 6, 7, 8, 10 med unntak av § 145, 11 og 12 gjelder tilsvarende for handlinger foretatt av andre personer enn dem som omfattes av første og annet ledd, når personen oppholder seg i Norge, og handlingen har en lengstestraff på fengsel i mer enn 1 år.»

Straffeloven § 5 er en komplisert utformet bestemmelse, og ifølge forfatterne av *Frihet, forbrytelse og straff: En systematisk fremstilling av norsk strafferett*, kan bestemmelsen best forstås i lys av de ulike folkerettslig jurisdiksjonsprinsippene den avspeiler.⁹⁹ Med de folkerettslige jurisdiksjonsprinsippene siktes det til en rekke prinsipper som gir uttrykk for ulike

---

⁹⁴ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 405.

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ Matningsdal lovkommentar straffeloven § 6.

⁹⁷ Jf. straffeloven § 5 syvende ledd og § 6 andre ledd.

⁹⁸ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 398.

⁹⁹ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 398 – 405. Se også Matningsdal note 17 straffeloven § 4 for kort gjennomgang av prinsippene.

former for ekstraterritoriell jurisdiksjon, hvorav universalprinsippet er ett av prinsippene.¹⁰⁰ Disse prinsippene antas å ha status som internasjonal sedvane.¹⁰¹

Kort oppsummert kan man si at § 5 første ledd bygger på *nasjonalitets- eller det aktive personalprinsippet*. Straffeloven § 5 tredje ledd jf. første ledd nr. 6 bygger på *det kvalifiserte realprinsippet/statssuverenitetsprinsippet*. Bestemmelsen inneholder ikke noe utslag av *det ukvalifiserte realprinsippet/det passive personalprinsipp* som også et viktig jurisdiksjonsprinsipp. Sist men ikke minst bygger § 5 tredje ledd på *universalprinsippet*. I det følgende vil det redegjøres for universaljurisdiksjon som hjemles i straffeloven § 5 tredje ledd.

At bestemmelsen gjelder «handlinger foretatt av andre personer enn dem som omfattes av første og annet ledd», innebærer at det ikke trenger å dreie seg om norske statsborgere, personer bosatt i Norge eller handlinger på vegne av et foretak registrert i Norge.¹⁰² Utover det må det som hovedregel foreligge tre vilkår for at Norge skal kunne utøve universaljurisdiksjon. For det første må vedkommende «oppholde[] seg i Norge»¹⁰³, som innebærer at personen må være i Norge når påtalemyndigheten velger å sikte vedkommende.¹⁰⁴ For det andre må den foretatte handlingen ha «en lengstestraff på fengsel i mer enn 1 år»¹⁰⁵. I tillegg gjelder det et vilkår om dobbel straffbarhet, altså at handlingen må være straffbar også etter gjerningsstedets lov. Dette tredje vilkåret følger av henvisningen til § 5 første ledd nr. 1.

Det er imidlertid unntak for krav om dobbel straffbarhet for en rekke oppregnede forbrytelser der lovgiver anser tungtveiende grunner for et slikt unntak.¹⁰⁶ En generell fordel med en slik ordning at man slipper å finne ut nøyaktig hvilke regler som gjaldt i landet der handlingene fant sted.¹⁰⁷ Terrorforbrytelser, som reguleres i straffelovens kapittel 18, er blant forbrytelsene hvor det foreligger unntak for vilkår om dobbel straffbarhet. I en periode gjaldt det vilkår om dobbelt straffbarhet for terrorforbrytelser, med bakgrunn i at slike handlinger i de fleste tilfeller uansett vil omfattes av straffelovgivningen på handlingsstedet.¹⁰⁸ Dette ble imidlertid fjernet som ledd

---

¹⁰⁰ Se Vangen (2017) s. 124 – 138 for gjennomgang av de sentrale folkerettslige jurisdiksjonsprinsippene.

¹⁰¹ Se Vangen (2017) s. 98.

¹⁰² Se straffeloven § 5 første ledd bokstav a, b og c.

¹⁰³ Straffeloven § 5 tredje ledd.

¹⁰⁴ Ot.prp.nr.90 (2003–2004) Om lov om straff (straffeloven) s. 183 og 404.

¹⁰⁵ Straffeloven § 5 tredje ledd.

¹⁰⁶ Se Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) 2. 401 – 402.

¹⁰⁷ Ibid s. 401.

¹⁰⁸ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 187.

i lovgivers ønske om en ytterligere styrking av kampen mot terrorisme, og vil trolig ha størst betydning for enkelte forberedelsesstraffebud ettersom disse varierer mye mellom land.¹⁰⁹ Utover dette gjelder unntak fra krav om dobbelt straffbarhet for internasjonale forbrytelser i straffelovens kapittel 16,¹¹⁰ «brudd på krigens folkerett»,¹¹¹ omsorgsunndragelse jf. straffeloven § 261,¹¹² samt oppfordring til en straffbar handling (jf. straffeloven § 183) og hatefulle ytringer (jf. straffeloven § 185).¹¹³ Sistnevnte kan nok ikke betraktes som like alvorlig som de øvrige unntakene,¹¹⁴ men begrunnes hovedsakelig med at «ved bruk av Internett kan et budskap fremsatt i utlandet være rettet mot norsk offentlighet».¹¹⁵

3.3 Straffeloven § 2

I straffeloven § 2 fremgår det at «Straffelovgivningen gjelder med de begrensninger som følger av overenskomster med fremmede stater eller av folkeretten for øvrig». Dette innebærer, ifølge forarbeidene, at § 2 er en forrangsbestemmelse som «knesetter at straffelovgivningen gjelder med de begrensninger som følger av Norges folkerettslige forpliktelser, enten forpliktelsene er nedfelt i en konvensjon som Norge er bundet av, eller følger av folkerettslig sedvane.»¹¹⁶ Det er en bestemmelse om sektormonisme. Sektormonisme innebærer at folkerettslige forpliktelser gjøres til norsk lov på et avgrenset saksområde.¹¹⁷ Straffeloven § 2 er «generell slik at norsk straffelovgivning alltid må stå tilbake for hva som følger av traktat «eller av folkeretten for øvrig»».¹¹⁸ Dette understreker at § 2 gjelder for jurisdiksjonsbestemmelsene i § 5, og at det foreligger et samspill mellom norske og internasjonale regler der de folkerettslige reglene får prioritet.

Videre følger det av forarbeidene til § 2 at bestemmelsen bare kan gjøre begrensninger «i allerede gjeldene straffebestemmelser, dvs innskrenkninger i lovbryterens favør, jf «med de

---

¹⁰⁹ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 402.

¹¹⁰ Jf. straffeloven § 5 tredje ledd, som viser til første ledd nr. 2.

¹¹¹ Jf. straffeloven § 5 tredje ledd, som viser til første ledd nr. 3.

¹¹² Jf. straffeloven § 5 tredje ledd, som viser til første ledd nr. 8.

¹¹³ Jf. straffeloven § 5 tredje ledd, som viser til første ledd nr. 11.

¹¹⁴ Dette unntaket kan diskuteres, se Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 402.

¹¹⁵ Prop.53 L (2012–2013) Endringer i straffeloven 1902 mv. (offentlig sted, offentlig handling m.m.) s. 8, Prop.64 L (2014–2015) Lov om ikraftsetting av straffeloven 2005 (straffelovens ikraftsettingslov) s. 26.

¹¹⁶ Ot.prp.nr. 90 (2003–2004) s.398.

¹¹⁷ Ot.prp.nr. 45 (2002–2003) Om lov om endring i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov) s. 14.

¹¹⁸ Matningsdal note 6 straffeloven § 2.

begrensninger»¹¹⁹. Dette innebærer at der folkeretten ikke gir anledning til å straffe, kan lovbrøteren heller ikke straffes etter den norske straffeloven. Fravikelse fra dette ville vært uheldig med tanke på legalitetsprinsippet, som gjør seg særlig sterkt gjeldende på strafferettens område.

3.4 HR-2020-1340-A

Det vil i det følgende foretas en omfattende analyse av HR-2020-1340-A. Dette er for å ytterligere redegjøre for den norske rettstilstanden hva gjelder universaljurisdiksjon. Det vil foretas en analyse av hvordan Høyesterett har tolket rettskildene som er redegjort for over, både folkerettslige og nasjonale, og se om det foreligger grunnlag for å stille seg noe kritisk til dommen. Domsanalysen vil begrenses til kun å omfatte spørsmålet rundt universaljurisdiksjon.

3.4.1 Saksforholdet og domspremissene

HR-2020-1340-A omhandler en statsløs palestiner som deltok i terrororganisasjonen *Jabhat Al Nusra* i Syria før han kom til Norge i 2017. Han ble dømt i Høyesterett for deltakelse i terrororganisasjon og for å ha forberedt terrorhandlinger, jf. henholdsvis strl. 1902 § 147 d og strl. 2005 § 136 a, jf. strl. 2005 § 5 tredje ledd og strl. 2005 § 133 første ledd jf. § 5 tredje ledd.¹²⁰

Det grunnleggende spørsmålet i saken var hvorvidt folkeretten tillater å straffe utlendinger gjennom rettsforfølgning på eget territorium for handlinger som er begått utenfor territoriet. For å besvare dette spørsmålet viser Høyesterett til at man står overfor to grunnregler,¹²¹ hvor «den ene går ut på et forbud mot universaljurisdiksjon, slik at det må påvises en særskilt folkerettslig hjemmel for likevel å kunne utøve slik jurisdiksjon» og «den andre går ut på at folkeretten i utgangspunktet ikke er til hinder for utøvelse av universaljurisdiksjon, og at spørsmålet i stedet er om det kan påvises folkerettslige grenser for utøvelsen»¹²². En enstemmig Høyesterett stilte seg bak konklusjonen til førstevoterende, Henrik Bull, som skriver:

---

¹¹⁹ Ot.prp.nr. 90 (2003–2004) s.398.

¹²⁰ Lov om straff (straffeloven) 22. mai 1902 (opphevet) og Lov om straff (straffeloven) 20. mai 2005 nr. 28.

¹²¹ Se oppgavens punkt 2.4.4.

¹²² HR-2020-1340-A avsnitt 28.

«Min konklusjon blir etter dette at det ikke er grunnlag for å slå fast som en sikker folkerettslig regel at statene bare kan utøve universaljurisdiksjon i de tilfellene der folkeretten oppstiller en særskilt hjemmel for det. Selv om man heller ikke kan slå fast som sikker folkerett at utgangspunktet er det motsatte, altså at universaljurisdiksjon er tillatt så langt folkeretten ikke forbyr det, bør likevel norske domstoler legge denne forståelsen til grunn så lenge straffelovens bestemmelser om stedlig virkeområde, etter inngående vurderinger fra lovgiver, bygger på dette.»¹²³

Høyesterett mener, etter inngående vurderinger av norske forarbeider, at straffelovens bestemmelser om stedlig virkeområde bygger på det første alternativet - altså at universaljurisdiksjon er tillatt så langt folkeretten ikke forbyr det. Delutredningen NOU 1984:31, utarbeidet av et underutvalg under Straffelovkommisjonen, får avgjørende betydning. Høyesterett viser til at «[u]tvalget tok et klart standpunkt for at folkeretten i utgangspunktet ikke var til hinder for universaljurisdiksjon, og at det var eventuelle begrensninger i retten til universaljurisdiksjon som måtte påvises i bindende folkerettslige regler». Dette grunnleggende synspunktet er ifølge Høyesterett «opprettholdt i forbindelse med vedtakelsen av straffeloven 2005 og i forarbeidene til straffelovens ikrafttredelseslov, henholdsvis Ot.prp.nr.90 (2003–2004) side 174 og Prop.64 L (2014–2015) side 24-25.»¹²⁴ Deretter gjennomgår Høyesterett Lotus-saken, juridisk teori og Arrestordre-saken, og konkluderer med at det ikke foreligger en sikker folkerettslig regel som motsier synspunktet som fremgår av delutredningen, og at det dermed er den som blir stående.

3.4.2 «Statenes adgang til å utøve universaljurisdiksjon»

Høyesterett deler behandlingen av spørsmålet opp i tre deler hvor de først ser hen til «[h]vilket syn bygger norsk straffelovgivning på», og deretter redegjør for «[f]olkerettens regler om strafferettslig jurisdiksjon». Etter at Høyesterett konkluderer med at universaljurisdiksjon er tillatt så langt folkeretten ikke forbyr det, går de videre til å se på spørsmålet: «Er anvendelsen av norske regler om terrorlovbrudd overfor A i strid med folkerettens grenser for utøvelse av universaljurisdiksjon».

---

¹²³ HR-2020-1340-A avsnitt 46.

¹²⁴ HR-2020-1340-A avsnitt 35.

Innledningsvis nevner Høyesterett suverenitetsprinsippet som det rettslige utgangspunktet, mens «statenes enerett til myndighetsutøvelse på eget territorium» kan tolkes som en presisering av suverenitetsprinsippet - nemlig territorialprinsippet, på tross av at det ikke nevnes eksplisitt.¹²⁵ Høyesterett drøfter imidlertid ikke disse utgangspunktene nærmere.

Statssuverenitetsprinsippet, også kjent som ikke-blandingsprinsippet, nedfelt i FN-paktens artikkel 2 nr. 1, går ut på at alle stater har rett til å styre seg selv uten inngrep eller trusler utenfra, eller sett fra en annen vinkel: staters plikt til å respektere andre staters suverenitetsfære.¹²⁶ Prinsippet er et av de mest grunnleggende prinsippene i folkeretten. I Nicaragua-saken understrekte ICJ «the fundamental principle of State sovereignty on which the whole of international law rests, and the freedom of choice of the political, social, economic and cultural system of a State.»¹²⁷

Territorialprinsippet er et fundamentalt grunnprinsipp i folkeretten, og beskriver forholdet mellom staten og dens territorium.¹²⁸ Prinsippet følger av territorialhøyheten og bygger på utgangspunktet om at staten, innenfor dens territorium, har fullt rådvelde både når det gjelder lovgivning og håndhevelse.¹²⁹ Dette innebærer også at en stat ikke kan utøve myndighet på en annen stats territorium. Prinsippet springer altså klart ut av suverenitetsprinsippet, og disse to henger dermed tett sammen. Slik nevnt over, er det et utbredt syn at territorialprinsippet er en veletablert rettsregel som utgjør utgangspunktet i jurisdiksjonsrettslige vurderinger.¹³⁰ Det kan dermed settes spørsmålsteget ved hvorfor Høyesterett verken eksplisitt nevner eller tar utgangspunkt i territorialprinsippet. Det vil videre foretas en nærmere vurdering av Høyesteretts rettskildebruk.

3.4.3 «Hvilket syn bygger norsk straffelovgivning på?»

Høyesterett begynner i den primære rettskilden - loven, herunder straffelovens §§ 5 og 6, og påpeker at det er disse to bestemmelsene som i utgangspunktet regulerer straffelovgivningens stedlige virkeområde. Helt presist er det §§ 4-7 som regulerer straffelovgivningens stedlige

---

¹²⁵ HR-2020-1340-A avsnitt 28.

¹²⁶ Se blant annet Skatvik (2013), SNL og Vangen (2017) s.10.

¹²⁷ Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua avsnitt 263.

¹²⁸ Skodvin (2020), SNL.

¹²⁹ Vangen (2017) s. 126.

¹³⁰ Se oppgavens punkt 3.1.

virkeområde, hvorav § 4 gir uttrykk for territorialprinsippet. Slik nevnt over, anses denne bestemmelsen som det naturlige utgangspunktet. At den er plassert som den første bestemmelsen av de som regulerer straffelovgivningens stedlige virkeområde, understreker dette. Territorialprinsippet, jf. § 4 er med andre ord den relevante og legitime bestemmelsen å begynne i, og relevansprinsippet taler dermed for at dette ville vært en mer presis metodisk tilnærming. På bakgrunn av det foregående ville også hensynet til forutberegnelighet blitt bedre ivarettatt dersom Høyesterett hadde begynt i territorialprinsippet.

Dersom man legger til grunn at territorialprinsippet er utgangspunktet, og begynner i straffeloven § 4, er det naturlig at øvrige bestemmelser og prinsipper må anses som unntak. Synspunktet underbygges også blant annet av EMDs uttalelse i *Bankovic mot Belgia*, hvor et av spørsmålene var hvordan «within their jurisdiction» i EMKs artikkel 1 skulle tolkes. Med «their» menes «The High Contracting Parties», altså statenes. Storkammeret i EMD var enige i at «the jurisdictional competence of a State is primarily territorial», og videre at EMK artikkel 1 «must be considered to reflect this ordinary and essentially territorial notion of jurisdiction, other bases of jurisdiction being exceptional and requiring special justification in the particular circumstances of each case.» (min kursivering).¹³¹

På bakgrunn av det ovennevnte kan det virke som om Høyesterett ikke i tilstrekkelig grad tar stilling til to viktige utgangspunkt; suverenitets- og territorialprinsippet. Dersom Høyesterett hadde begynt i disse utgangspunktene, hadde det blitt klarere at universaljurisdiksjon er et unntak fra disse. Og uansett hvilken synsvinkel man da hadde lagt til grunn – (1) at all lovregulering må være positivt hjemlet i folkeretten eller (2) all lovregulering som folkeretten ikke forbyr, er tillatt – ville det vært nødvendig å drøfte om man kan se bort ifra hovedregelen og anvende unntaket universaljurisdiksjon.¹³²

I stedet begynner Høyesterett den reelle drøftelsen med utgangspunkt i straffeloven § 5.¹³³ Det foretas en gjennomgang av vilkårene i § 5 første ledd, herunder vilkåret om dobbel straffbarhet. Det presiseres at dette er det viktigste tilleggsvilkåret, men at det ikke gjelder for blant annet

---

¹³¹ Bankovic and Others v. Belgium & 16 other contracting States, avsnitt 59 og 61.

¹³² Se også Kolsrud (2020), Rett24, Vangens uttalelse: «[...] Men uansett om man, som Høyesterett, legger til grunn det motsatte – at alt er lov så fremt ikke folkeretten oppstiller et forbud – kan man likevel ikke hoppe bukk over ikke-innblandingsprinsippet, som faktisk er et folkerettslig forbud mot bl.a. jurisdiksjonsrettslig innblanding».

¹³³ Se oppgavens punkt 3.2 for gjennomgang av bestemmelsen.

handlinger som «anses som terror- eller terrorrelatert handling etter straffeloven kapittel 18», jf. straffeloven § 5 første ledd nr. 10, som gjelder i foreliggende sak.¹³⁴

Deretter presenterer Høyesterett bestemmelsen for universaljurisdiksjon; straffeloven § 5 tredje avsnitt, og viser til at vilkårene er oppfylt.¹³⁵ Straffelovens § 5 er en omfattende og komplisert utformet bestemmelse. Høyesterett trekker ut de sentrale vilkårene fra henholdsvis § 5 første og tredje ledd, på en måte som er lett å følge. Samtidig inneholder paragrafen ingen skjønsmessige vilkår som gjør seg gjeldende for den aktuelle saken. Vilrårene kan dermed lett kvitteres ut så sant de er oppfylt, noe de er i foreliggende tilfelle; A «opphold[t] seg i Norge» da påtalemyndigheten valgte å sikte han, og begge handlingene han ble tiltalt for, hadde «en lengstestraff på fengsel i mer enn 1 år». Vilråret om dobbeltstraffbarhet gjør seg ikke gjeldende.

Videre går Høyesterett over til straffelovens § 2.¹³⁶ Høyesterett presiserer at forbeholdet i bestemmelsen også gjelder ved anvendelsen av § 5, men at «utformingen av § 5 hviler likevel på en forutsetning fra lovgivers side om at reglene i § 5 i alle fall i det store og hele kan anvendes uten å komme i strid med folkeretten [...]».¹³⁷ Her ser det ut til at Høyesterett tar i bruk harmoniseringsprinsippet ved å foreta en samordning for å unngå motstrid mellom § 2 og § 5.¹³⁸ Aarli og Mæhle skriver i *Juridisk metode i et nøtteskall* at «[b]ehovet for å synliggjøre samordningen i rettsanvendelsen avhenger av det aktuelle argumentbildet rettsanvenderen skal ta stilling til. Hvis kompleksiteten i argumentbildet er høy, øker som regel behovet for harmonisering og andre former for samordning». Som nevnt er straffelovens § 5 en kompleks bestemmelse og universaljurisdiksjon og dens rekkevidde er et av de mest omstridte spørsmålene i folkeretten. Høyesterett konkluderer også med at man ikke kan slå fast en sikker folkerettslig regel.¹³⁹ Det er her klart tale om et komplisert argumentbilde, og det kan dermed sies å foreligge et behov for å synliggjøre samordning mellom de to nevnte bestemmelsene. At argumentbilde er formet både av nasjonale og internasjonale rettskilder – i dette tilfellet straffelovens rekkevidde i lys av folkerettens begrensninger – forsterker også behovet for samordning.¹⁴⁰ Når det gjelder en samordning av nasjonale og internasjonale rettskilder, vil det

---

¹³⁴ HR-2020-1340-A avsnitt 31.

¹³⁵ Ibid avsnitt 32.

¹³⁶ Ibid avsnitt 33. Se oppgavens punkt 3.3 for gjennomgang av bestemmelsen.

¹³⁷ HR-2020-1340-A avs. 33.

¹³⁸ Se utfyllende forklaring av harmoniseringsprinsippet i Aarli og Mæhle (2018) s. 167 flg.

¹³⁹ HR-2020-1340-A avsnitt 46.

¹⁴⁰ Se mer om samordning i Aarli og Mæhle (2018) s. 167.

være mer presist å tale om presumsjonsprinsippet, som kan sies å være et eksempel på det mer overordnede harmoniseringsprinsippet.¹⁴¹ Presumsjonsprinsippet skal legge føringer for hvordan den nasjonale retten skal tolkes, og det er rettsanvenderens oppgave å søke å unngå motstrid gjennom tolkning av de nasjonale rettskildene.¹⁴² Høyesterett uttaler at de forutsetter at § 5 er i tråd med § 2, «ellers ville man jo ha utformet bestemmelsen annerledes». Utsagnet gir uttrykk for en presumsjon om at Stortinget ikke vil gi lover som er i strid med internasjonale forpliktelser Norge har inngått med andre stater.¹⁴³

Ved å harmonisere, eller mer presist sagt, presumere at norsk straffelovgivning, herunder reglene om universaljurisdiksjon i § 5 samsvarer med folkerettens regler om universaljurisdiksjon, styrker Høyesterett den videre argumentasjonsrekkens rasjonalitet og dermed overbevisningskraft.¹⁴⁴ Man kan imidlertid spørre seg om det foreligger en logisk brist her; slik allerede nevnt, konkluderer Høyesterett med at man verken kan slå fast en sikker folkerettslig regel om at statene bare kan utøve universaljurisdiksjon i de tilfellene der folkeretten oppstiller en særskilt hjemmel for det, eller det motsatte, at at universaljurisdiksjon er tillatt så langt folkeretten ikke forbyr det. Når Høyesterett konkluderer med at det folkerettslige utgangspunktet er usikkert, hvordan kan de da samtidig mene at reglene i § 5 ikke strider med «de begrensninger som følger av overenskomster med fremmede stater eller av folkeretten for øvrig», jf. § 2? Kan man vite om en bestemmelse strider med folkeretten, når man ikke med sikkerhet vet hva det folkerettslige grunnlaget er? Når presumsjonsprinsippet skal gi «en retningslinje for å løse en situasjon der to eller flere argumenter utledet fra henholdsvis nasjonalt forankrede rettskilder og ikke-innarbeidede forpliktelser hjemlet i internasjonal rett, trekker i ulik retning»,¹⁴⁵ må det foreligge nettopp faste argumenter som er motstridene. Dette er ikke tilfellet her, noe som underbygger argumentet over om at Høyesterett først burde sett på om det foreligger et folkerettslig forbud mot bruk av universaljurisdiksjon for deltakelse i terrororganisasjon og forberedelse av terrorhandlinger, jf. straffelovens § 2. Deretter ville en eventuell anvendelse av presumsjonsprinsippet falt mer naturlig. Innholdet i straffelovens § 2 behandles imidlertid ikke av Høyesterett, og enda et viktig utgangspunkt – folkerettsreservasjonen – overses. Det foretas kun en presumsjon av at § 5 ikke strider med §

---

¹⁴¹ Se mer om harmonisering i Aarli og Mæhle på s.168 flg.

¹⁴² Ibid.

¹⁴³ Se Aarli og Mæhle (2018) s. 126 om presumsjonsprinsippet.

¹⁴⁴ Ibid.

¹⁴⁵ Aarli og Mæhle s.169.

2, uten at man først klargjør om det faktisk finnes «begrensninger som følger av overenskomster med fremmede stater eller av folkeretten for øvrig», jf. § 2. Dersom man ved en slik hypotetisk vurdering, hadde lagt til grunn at folkeretten ikke hjemler straff for deltakelse i terrororganisasjon og forberedelse av terrorhandlinger på bakgrunn av universaljurisdiksjon, hadde heller ikke norsk straffelovgivning åpnet for det, jf. straffeloven § 2. Dersom man hadde lagt til grunn det motsatte, at staten her fritt kunne utøvd universaljurisdiksjon i de nevnte tilfellene, måtte man først sett hen til om det forelå noen folkerettslige begrensninger. Hvis dette ikke var tilfellet, ville også norsk straffelovgivning kunne åpne for utøvelse av universaljurisdiksjon for deltakelse i terrororganisasjon og forberedelse av terrorhandlinger.

Følgende om straffeloven § 2 fremgår i tillegg av Ot.prp. nr. 90 (2003–2004):

«Som i dag gjelder forslaget bare bestemmelser som er til den siktedes fordel, jf. formuleringen ‘med de begrensninger’. Bestemmelsen kan ikke danne grunnlag for straff eller på annen måte føre til strengere regler enn norsk straffelovgivning gir anvisning på. Slike endringer må eventuelt gjennomføres i norsk lov før det får direkte virkning her.»¹⁴⁶

Videre fremgår det i innstilling fra justiskomiteen om straffeloven at utkastet til § 2 ikke kan anvendes i disfavør av lovovertrederen og at det ikke utgjør noe selvstendig hjemmelsgrunnlag.¹⁴⁷ Dette betyr at norsk straffelovgivning alltid må stå tilbake for det som følger av folkeretten når folkeretten er i lovovertrederens favør. Når Høyesterett ikke kan vise til en sikker folkerettslig regel, blir det også i rettsikkerhetsperspektiv betenkelig å straffe i foreliggende sak. Dette kan tilsi at legalitetsprinsippet ikke i tilstrekkelig grad ivaretas.

Høyesterett går videre til å se på forarbeidene til straffeloven §§ 2 og 5, samt forarbeidene til de tilsvarende bestemmelsene i straffeloven 1902.¹⁴⁸ Det vises først til delutredningen om straffelovgivningens stedlige virkeområde i NOU 1984:31 som tar for seg jurisdiksjonsspørsmål ved straffeloven av 1902. Høyesterett uttaler at «[u]tvalget tok et klart standpunkt for at folkeretten i utgangspunktet ikke var til hinder for universaljurisdiksjon, og

---

¹⁴⁶ Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 168.

¹⁴⁷ Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) kapittel 4 s. 72.

¹⁴⁸ HR-2020-1340-A avnitt 34.

at det var eventuelle begrensninger i retten til universaljurisdiksjon som måtte påvises i bindende folkerettslige regler». ¹⁴⁹

Det vises først til side 25 i utredningen. Her fremgår det blant annet;

*«I vurderingen av folkerettmessigheten av de forskjellige jurisdiksjonsprinsipper som er beskrevet ovenfor, er den generelle trend at territorialprinsippet, nasjonalitetsprinsippet og det kvalifiserte realprinsipp er godtatt av folkeretten, mens det ukvalifiserte realprinsipp og universalprinsippet ikke er akseptert, eller iallfall ikke fullt ut akseptert. Praksis viser imidlertid at i en rekke lands lovgivning finner man utslag av begge de to sistnevnte prinsipper, et faktum man utvilsomt må leve med, og som nok gjør det vanskelig reservasjonsløst å hevde at disse prinsipper er i strid med folkeretten» (mine kursiveringer)*¹⁵⁰.

Etter det overnevnte viser utvalget til teoretikerne *Castberg* og *Tønnesen*, før de konkluderer med at det er «høyest tvilsomt om noen folkerettslig begrensning kan stilles opp»¹⁵¹.

Slik jeg ser det, er det viktig å skille mellom to spørsmål; det ene er hvorvidt universaljurisdiksjon i det hele tatt kan aksepteres som et folkerettslig jurisdiksjonsprinsipp, mens det andre dreier seg om universaljurisdiksjonens rekkevidde. Skillet er imidlertid ikke alltid like klart, og spørsmålene glir i en viss grad over i hverandre. Høyesteretts presentasjon av det første grunnprinsippet, at all lovregulering må være positivt hjemlet i folkeretten, jf. tolkning av Lotus-uttalelse, virker som en sammenblanding av disse to spørsmålene: «Den ene går ut på et *forbud* mot universaljurisdiksjon, slik at det må påvises en særskilt folkerettslig *hjemmel for å likevel kunne utøve slik jurisdiksjon*» (mine kursiveringer)¹⁵². Formuleringen med ordet «forbud» kan virke forvirrende ettersom det ikke er mulig å påvise hjemmel for universaljurisdiksjon dersom det er forbudt.

Utvalget bak NOU 1984:31 tar heller ikke klart stilling til dette skillet, noe som understøttes av det overnevnte sitatet hvor de viser til at det er en trend at «universalprinsippet ikke er akseptert,

---

¹⁴⁹ Ibid.

¹⁵⁰ NOU 1984: 31 Straffelovgivningens stedlige virkeområde Straffelovkomisjonen delutredning II. s. 25.

¹⁵¹ Ibid.

¹⁵² HR-2020-1340-A avsnitt 28.

eller iallfall ikke fullt ut akseptert».¹⁵³ Dette er et klart eksempel på hvordan de to overnevnte spørsmålene glir inn i hverandre. På bakgrunn av redegjørelsen i delutredningen og utvalgets konklusjon – «at det ikke kan antas å foreligge klare folkerettslige regler som forbyr en anvendelse av universalprinsippet»¹⁵⁴ – syntes det at utvalget hovedsakelig drøfter det førstnevnte spørsmålet; altså hvorvidt universaljurisdiksjon i det hele tatt kan aksepteres som et folkerettslig jurisdiksjonsprinsipp. Utvalget fortsetter med å påpeke at det «er helt på det rene at en anvendelse av universalprinsippet må godtas i visse sammenhenger, og det kan ikke i folkeretten sees å eksistere klare regler som trekker opp skillet mellom den anvendelse av universalprinsippet som er tillatt og den som eventuelt skulle være forbudt».¹⁵⁵ Med andre ord: på spørsmålet om universaljurisdiksjon kan aksepteres som et folkerettslig jurisdiksjonsprinsipp, bekrefter utredningen dette, mens de ikke tar stilling til spørsmålet om universaljurisdiksjonens rekkevidde ettersom et slikt klart skille ikke eksisterer etter folkeretten.

Hva gjelder rekkevidden fremgår det av Ot.prp.nr 90 (2003-2004) følgende:

«Det er alminnelig antatt at et *ubegrenset universalprinsipp*, dvs. at *all* norsk straffelovgivning skulle kunne anvendes på alle utlendingers handlinger i utlandet, vil være folkerettsstridig. I mindre generell form *kan det derimot være folkerettslig adgang for den enkelte stat til å bestemme i hvilken utstrekning dens straffelovgivning skal gjelde for handlinger forøvet av utlendinger i utlandet*. Det kan hevdes at utviklingen i det internasjonale samfunn med konvensjoner og traktater som pålegger stater som slutter seg til dem, å kriminalisere bestemte handlinger, støtter opp om et slikt *saklig begrenset universalprinsipp*» (mine kursiveringer).¹⁵⁶

Selv om det etter forarbeidene kan foreligge en viss adgang for enkelte stater til å bestemme rekkevidden, er det i hvert fall klart at det ikke foreligger et ubegrenset universalprinsipp. I forarbeidene anses det imidlertid ikke nødvendig å ta helt presist standpunkt til dette ettersom straffeloven § 2 (sektormonisme), vil sette en skranke. Dette er ikke alltid tilfellet, slik redegjørelsen over viser.

---

¹⁵³ NOU 1984:31 s. 26.

¹⁵⁴ NOU 1984:31 s. 41.

¹⁵⁵ Ibid.

¹⁵⁶ Ot.prp.nr 90 (2003-2004) s. 174.

Av samme forarbeidsuttalelser fremgår det at en må vise en viss tilbakeholdenhet med straffeforfølgning av handlinger begått i utlandet¹⁵⁷, et synspunkt som ble fulgt opp i Prop.64 L (2014-2015).¹⁵⁸ Høyesterett viste selv til dette synspunktet og presiserte at dette blant annet gjaldt terrorhandlinger, som burde ha en viss tilknytning til Norge, men uttalte samtidig at dette utelukkende måtte gjelde påtalefaglig skjønn.¹⁵⁹

Gjennomgangen over viser at det i alle de nevnte forarbeidene har vært relativt klart at universaljurisdiksjon aksepteres som et folkerettslig jurisdiksjonsprinsipp, men at det er spørsmålet om rekkevidden som har vært mer usikkert og omdiskutert. Dette er imidlertid ikke et skille som har vært tydelig i forarbeidene, og det er usikkert hvorvidt dette er bevisst eller ubevisst. Denne sammenblandingen gjør det imidlertid vanskelig å følge resonnementet, særlig i Høyesteretts gjennomgang av hvilket syn norsk straffelovgivning bygger på.

Det kan også stilles spørsmål ved om det hadde vært en mer praktisk tilnærming om Høyesterett konkret hadde tatt utgangspunkt i spørsmålet om universaljurisdiksjonens rekkevidde for å se hen til hvorvidt universaljurisdiksjon omfattet saker om terror, slik allerede nevnt over. Når Høyesterett heller velger å se på i hvilken grad folkeretten og den nasjonale retten tillater universaljurisdiksjon generelt, åpner Høyesterett i praksis for at hele oppregningen i straffeloven § 5 nr. 3, herunder blant annet omsorgsunndragelse, hatefulle ytringer og korrupsjon kan gi grunnlag for utøvelse av universaljurisdiksjon. Dette underbygges av Høyesteretts synspunkt om at man må gi oppregningen i straffeloven § 5 prioritet, ettersom utvalget i NOU 1984:31 la til grunn at man må gi straffeloven av 1902 sin oppregning av straffebud prioritet, når det «i alle fall [er] svært omtvistet hvorvidt det finnes noen bindende folkerettslige regler som begrenser statenes strafferettslige jurisdiksjonskompetanse».¹⁶⁰

Stigen skriver at en lovgivning som etter sin ordlyd tillater universaljurisdiksjon, ikke nødvendigvis indikerer at staten mener at folkeretten tillater slik jurisdiksjon.¹⁶¹ Videre skriver han at «[s]taten kan ha vedtatt en ordlyd som går lenger enn folkeretten for å sikre at de

---

¹⁵⁷ Ot.prp.nr.90 (2003–2004) s. 404.

¹⁵⁸ Prop.64 L (2014-2015) s. 22.

¹⁵⁹ HR-2020-1340-A avsnitt 39.

¹⁶⁰ HR-2020-1340-A avsnitt 35.

¹⁶¹ Stigen (2009) s. 1 og 2; «Konklusjonen i denne artikkelen er at adgangen til å anvende universaljurisdiksjon er mer tvilsom – og trolig snevrere – enn Regjeringen og Stortinget har lagt til grunn», samt s. 14.

nasjonale rammene for jurisdiksjon *ikke er snevrere* enn det folkeretten tillater, for å lage rom for en jurisdiksjon man tror folkeretten *vil komme til å tillate*, eller for å *føre an i kampen mot straffrihet*» og at mange stater også «opplever et nasjonalt og internasjonalt press for å vedta vidtgående jurisdiksjonsbestemmelser»¹⁶². Ut ifra analysen over er det relativt klart at norsk straffelovgivning strekker seg lengre enn det som i dag følger av folkeretten, et synspunkt som understøttes av Stigens analyse.¹⁶³ Det vil ikke spekuleres i akkurat hvilke grunner som ligger bak Norges vidtgående jurisdiksjonslovgivning.

Høyesterett går deretter over til å se på forarbeidene i forbindelse med vedtakelsen av straffeloven 2005 og forarbeidene til straffelovens ikrafttredelseslov, henholdsvis Ot.prp.nr.90 (2003–2004) side 174 og Prop.64 L (2014–2015) side 24-25, som ifølge førstevoterende opprettholder samme grunnleggende syn som i NOU 1984:39.¹⁶⁴

Ved gjennomgangen av nevnte forarbeider i avsnitt 37 og 38 foretar Høyesterett en inngående drøftelse av utviklingen av vilkåret om dobbel straffbarhet knyttet opp mot terrorhandlinger, både for nordmenn i utlandet og utlendinger i utlandet. Med «[s]amme grunnleggende syn» antas det at Høyesterett sikter til standpunktet om at folkeretten i utgangspunktet ikke er til hinder for universaljurisdiksjon, og at eventuelle begrensninger må påvises. Hvordan en redegjørelse for hvorfor man endte opp med at terrorhandlinger ikke rammes av vilkåret om dobbel straffbarhet belyser dette grunnleggende synet, er vanskelig å se. Videre er det usikkert hvorfor Høyesterett bruker to avsnitt på å gjennomgå et vilkår som i norsk rett anses som uproblematisk og ikke blir satt på spissen i den foreliggende saken.¹⁶⁵ Ved gjennomgangen av vilkårene i straffeloven § 5, slår Høyesterett selv fast at terror- og terrorrelatert handling ikke krever dobbel straffbarhet.¹⁶⁶

Det er usikkert akkurat hvilke redegjørelser i Ot.prp.nr.90 (2003-2004) førstevoterende sikter til når han «leser det slik» at plikten til tilbakeholdenhet ved utøvelse av universaljurisdiksjon *kun* gjelder ved påtalefaglig skjønn.¹⁶⁷ Høyesterett kommer deretter igjen tilbake til straffelovens § 2 som mulig begrensning, men uttaler at det «på side 22 i proposisjonen [heter]

---

¹⁶² Ibid.

¹⁶³ Ibid s. 32.

¹⁶⁴ HR-2020-1340-A avsnitt 36.

¹⁶⁵ Ibid avsnitt 37 og 38.

¹⁶⁶ Ibid avsnitt 31.

¹⁶⁷ Ibid avsnitt 39.

at de folkerettslige begrensningene på nasjonal strafferettslig jurisdiksjon fremgår av Ot.prp.nr.90 (2003–2004) side 174» og at de som tidligere nevnt holdt fast ved utgangspunktene i NOU 1984:31. På side 174 i Ot.prp.nr.90 (2003–2004) fremgår det at «[d]et er noe uklart om folkeretten begrenser hvor vidt geografisk virkeområde straffelovgivningen kan gis, jf delutredning II [NOU 1984:31] side 19-26». Videre står det at territorialprinsippet, nasjonalprinsippet og det kvalifiserte realprinsipp er uomtvistet, men at det utover det «neppe [er] noen alminnelig folkerettslig aksept for å la straffelovgivningen gjelde for handlinger foretatt utenfor for statens territorium».¹⁶⁸ Hvordan dette bekrefter standpunktet om at folkeretten i utgangspunktet ikke er til hinder for universaljurisdiksjon, og at det er eventuelle begrensninger som må påvises i bindende folkerettslige spørsmål, jf. Høyesteretts tolkning av NOU 1984:31, er vanskelig å se.

Deretter konkluderer Høyesterett med at bestemmelsene om norsk straffelovgivnings stedlige virkeområde, også når det gjelder terrorlovbrudd, bygger på en klar forutsetning om at folkeretten i utgangspunktet tillater universaljurisdiksjon, og at eventuelle begrensninger må følge av folkeretten.¹⁶⁹ Avslutningsvis presiseres det at synspunktet må anses i tråd med NOU 1984:31, og at det her er tale om folkerettsregler knyttet til suverenitetsspørsmål, og ikke beskyttelse av enkeltindivider mot statlige overgrep.¹⁷⁰

Hva gjelder Høyesteretts gjennomgang av norsk straffelovgivning er det noen særlige redegjørelser, gjennomgått over, som må bemerkes. Det at universaljurisdiksjon er akseptert som folkerettslig jurisdiksjonsprinsipp betyr ikke automatisk at det kan anvendes på enhver forbrytelse, med mindre det foreligger begrensninger. Det må ses hen til rekkevidden av universaljurisdiksjon, noe forarbeidene ikke ser ut til å gi et klart svar på, og heller ikke ser det nødvendig å gi et klart svar på fordi man har straffeloven § 2 som sikkerhetsventil. Dette hjelper imidlertid ikke når Høyesterett innledningsvis presumerer at straffeloven § 5 ikke strider med folkeretten, uten nærmere begrunnelse.¹⁷¹ Det virker her som om Høyesterett lener seg på lovgiver, uten at lovgiver har tatt noe klart standpunkt.

---

¹⁶⁸ Ot.prp.nr.90 (2003–2004) s. 174.

¹⁶⁹ HR-2020-1340-A avsnitt 40.

¹⁷⁰ Ibid avsnitt 41.

¹⁷¹ Ibid avsnitt 33.

Det er også viktig å bemerke at universaljurisdiksjon er et folkerettslig spørsmål. NOU 1984:31 viser i liten grad til folkeretten, og når Høyesterett baserer sin konklusjon på disse forarbeidene, gjør man spørsmålet om universaljurisdiksjon nærmest til et nasjonalt anliggende spørsmål. At det er uklareheter i et folkerettslig prinsipp, bør i utgangspunktet tilsi at man først prøver å tolke selve folkeretten (om ønskelig via nasjonale bestemmelser, som straffeloven § 2). Deretter – dersom folkeretten ikke gir en løsning – er det naturlig å falle tilbake på den nasjonale retten. Når Høyesterett uansett i foreliggende sak konkluderer med at folkeretten er uklar, utgjør dette kun et metodisk aspekt, som ikke nødvendigvis får betydning for det materielle spørsmålet i den foreliggende saken.

3.4.4 «Folkerettens regler om strafferettslig jurisdiksjon»

Høyesterett går så over til å se på folkerettens regler om strafferettslig jurisdiksjon, og tar utgangspunkt i Lotus-saken.¹⁷² Ved gjennomgang av Lotus-saken er det viktig å ha i mente at saken ikke omhandlet universaljurisdiksjon spesifikt; uttalelsen gjaldt ekstraterritoriell jurisdiksjon, eller med andre ord transnasjonal strafferettslig jurisdiksjonsutøvelse, generelt. Det kan være interessant å spørre seg om Lotus-saken ville kommet med samme uttalelse om at det foreligger a «wide measure of discretion which is only limited in certain cases by prohibitive rules» dersom saken hadde dreid seg om universaljurisdiksjon. Et bekræftende svar på dette hadde i så fall innebåret at enhver stat i utgangspunktet sto fritt til å utøve universaljurisdiksjon overfor andre staters borgere, for alle typer forbrytelser – så lenge det ikke foreligger folkerettslige begrensninger for dette.

Høyesterett viser til Lotus-saken og uttaler at «den grunnleggende plikten stater har overfor hverandre, består i at de ikke kan utøve noen form for myndighet på andre staters territorium» - med andre ord utgangspunktet om staters suverenitet og territorialprinsippet. Etter gjennomgang av dommen uttaler Høyesterett at domstolen vel ikke ga noe helt klart svar på spørsmålet om valget mellom de to grunnsynene, men at «uttalelsene i dommen er ofte forstått slik at den mente det første prinsippet var riktig utgangspunkt, og at eventuelle grenser for retten til universaljurisdiksjon måtte påvises i bindende sedvanerett eller annen bindende folkerett».¹⁷³ Saken var svært omstridt og har vært gjenstand for mye kritikk. Det er derfor positivt at

---

¹⁷² HR-2020-1340-A avsnitt 42. Se mer om Lotus-saken under oppgavens punkt 2.4.4.

¹⁷³ Ibid avsnitt 43.

Høyesterett ikke bruker Lotus-saken for å legge til grunn at folkeretten tillater all lovregulering den ikke forbyr, og heller går videre til å se på andre kilder.

I avsnitt 44 viser Høyesterett til Stigens «Universaljurisdiksjon – en kritisk analyse» med følgende uttalelse; «[i] dag legger de fleste forfattere, inkludert meg selv, til grunn at anvendelse av universaljurisdiksjon forutsetter en positiv hjemmel i konvensjon eller sedvane».¹⁷⁴ På den andre siden viser de til Cassese, «International Criminal Law», 2013 side 294-295. Ifølge Høyesterett redegjør Cassese for det motsatte synspunktet, mens han viser til en økende tendens til bruk av universaljurisdiksjon. Høyesterett lar også her spørsmålet stå åpent.

Videre går Høyesterett over på Arrestordresaken, som, ifølge førstevoterende, har en rekke uttalelser av særlig interesse.¹⁷⁵ Det vises til ICJ-domstolens president, Guillaume, som «tok til orde for at universaljurisdiksjon bare kunne utøves når det forelå en særlig folkerettslig hjemmel for det, og at slik hjemmel bare forelå for sjørøveri og i visse konvensjoner». Deretter viser Høyesterett til to andre dommers uttalelse «om at universaljurisdiksjon i utgangspunktet var forbudt, og den økende internasjonale enigheten om behovet for å straffeforfølge handlinger som det internasjonale samfunn anser som særlig grove forbrytelser [samt] mangelen på en konstaterbar rettsoppfatning – opinio juris – i statspraksis». Som redegjort for ovenfor, har dommen i liten grad bidratt til utvikling i spørsmålet om universaljurisdiksjon.¹⁷⁶ Det antas at dette er blant grunnene til at Høyesterett ikke trekker noen konkrete slutninger fra dommen.

Samlet kan det sies at Høyesterett viser til to sentrale, men omstridte ICJ-saker og to forfattere innen juridisk litteratur. Ingen av ICJ-sakene tas til inntekt for det ene eller det andre synspunktet, og begge har vært gjenstand for betydelig kritikk. Selv om mange folkerettslærde i dag mener at anvendelse av universaljurisdiksjon forutsetter positiv hjemmel i konvensjon eller sedvane, er det også forfattere som tar til orde for det motsatte synspunktet. Høyesterett konkluderer på bakgrunn av dette med at det ikke er grunnlag for å fastslå noe sikker folkerettslig regel for verken det ene eller det andre synspunktet. Derfor mener Høyesterett at norske domstoler må legge til grunn synspunktet om at universaljurisdiksjon er tillatt så langt

---

¹⁷⁴ Ibid avsnitt 43. Se også Stigen (2009) s. 6.

¹⁷⁵ HR-2020-1340-A avsnitt 45. Se kort omtale om saken under punkt 2.4.4.

¹⁷⁶ Se oppgavens punkt 2.4.4 og Vangen (2017) s. 113.

folkeretten ikke forbyr det «så lenge straffelovens bestemmelser om stedlig virkeområde, etter inngående vurderinger fra lovgiver, bygger på dette.»¹⁷⁷

3.4.5 «Er anvendelsen av norske regler om terrorlovbrudd overfor A i strid med folkerettens grenser for utøvelse av universaljurisdiksjon?»

Når Høyesterett har landet på grunnprinsippet om at universaljurisdiksjon er tillatt så langt folkeretten ikke forbyr det, blir det neste naturlige spørsmålet om anvendelsen av norske regler om terrorlovbrudd er i strid med folkerettens grenser for utøvelse av universaljurisdiksjon. Høyesterett viser til at det, på bakgrunn av overnevnte standpunkt, også naturlig nok knytter seg «usikkerhet til hvilke grenser folkeretten oppstiller for utøvelsen av universaljurisdiksjon.»¹⁷⁸ Det vises til forarbeider og folkerettslitteratur som bekrefter dette.¹⁷⁹ Høyesterett velger å besvare spørsmålet på et mer generelt grunnlag «av hensyn til behovet for rettsavklaring».¹⁸⁰

I avsnitt 48 viser Høyesterett til lagmannsretten, som «la vesentlig vekt på om resolusjon 1373 (2001) fra FNs sikkerhetsråd ga positiv hjemmel for å straffeforfølge A».¹⁸¹ Høyesterett problematiserer imidlertid ikke hvorvidt en sikkerhetsresolusjon i det hele tatt kan brukes som hjemmelsgrunnlag. Sikkerhetsresolusjoner kan verken sies å være folkerettslige traktater eller sedvane. I *The Interpretation of Security Council Resolutions* skriver Michael Wood at «SCRs are not legislation, nor are they judgments or ‘quasi-judgments’, nor are they treaties. Indeed they are for the most part very different in nature from treaties».¹⁸² Wood opprettholder synspunktet i *The Interpretation of Security Council Resolutions, Revisited*, og legger særlig vekt på ICJs uttalelser i sak om Kosovos uavhengighetserklæring.¹⁸³ Det er imidlertid viktig å påpeke at det her kun var tale om rådgivende uttalelser («advisory opinions»)¹⁸⁴.

Førstevoterende presiserer at han er enig med lagmannsretten i at resolusjonen kan tillegges betydelig vekt, men inntar et annet perspektiv hvor det vises til en internasjonal konsensus om

---

¹⁷⁷ HR-2020-1340-A avsnitt 46.

¹⁷⁸ HR-2020-1340-A avsnitt 47.

¹⁷⁹ Ibid.

¹⁸⁰ Ibid.

¹⁸¹ HR-2020-1340-A avsnitt 48.

¹⁸² Wood (1998) s. 79.

¹⁸³ Wood (2017) s. 35.

¹⁸⁴ Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo (Advisory Opinion) 2010.

et «klart ønske om å straffeforfølge terrorlovbrudd også utenfor den staten der lovbruddene har funnet sted.» Høyesterett mener at resolusjonen bygger på denne konsensusen, men at dette også kan fastslås uavhengig av resolusjonen. Det vises til «terrororganisasjoner som et problem for internasjonalt samkvem i sin alminnelighet» og at «[a]lle stater har videre en interesse i ikke å kunne bli oppfattet som et mulig fristed for utlendinger som har begått terrorhandlinger utenfor statens grenser.»¹⁸⁵ Her beveger Høyesterett seg over på rettspolitiske betraktninger. Lignende synspunkt ble fremlagt av Norges representant under 75. sesjon av FNs generalforsamling.¹⁸⁶ Det ble nevnt at Norges lovgivning hadde som mål å sikre at Norge ikke ville bli et fristed for enkeltpersoner som ønsker å unngå strafferettslig ansvar for alvorlige forbrytelser.¹⁸⁷

Det kan stilles spørsmål ved om ikke slike vurderinger bør overlates til den lovgivende makt. Samtidig åpner det norske rettssystemet, som kan sies å være mer pragmatisk enn civil-law systemer, for å ta reelle hensyn i betraktning. I *Juridisk metode i et nøtteskall* sier forfatterne Aarli og Mæhle følgende om legitime hensyn:

Vi har valgt uttrykket «legitime hensyn» for å synliggjøre at det er tale om hensyn som dypest sett har sitt utspring i rettsstatens verdigrunnlag, og derfor anses som stort sett anerkjente i rettsfellesskapet. Slik får vi frem at konsekvensbetraktningene ikke er begrenset til det «reelle», det vil si det faktiske, men dreier seg om et forsvar for at et bestemt svar bidrar til å ivareta og sikre rettsstatens verdigrunnlag. Vi vil understreke at ved konkret anvendelse av legitime hensyn som argument i en rettsanvendelsesprosess, bør rettsanvender presist angi hvilke hensyn det er tale om.»¹⁸⁸

At «terrororganisasjoner [anses] som et problem for internasjonalt samkvem i sin alminnelighet» kan sies å ha sitt utspring i *rettsstatens verdigrunnlag*. Terrororganisasjoner har både brutt, og utgjør en trussel for, grunnleggende menneskerettigheter. Konsekvensbetraktningene rundt ønsket om å straffeforfølge terrorlovbrudd også utenfor den staten der lovbruddene har funnet sted, bidrar dermed til å «ivareta og sikre rettsstatens

---

¹⁸⁵ HR-2020-1340-A avsnitt 48.

¹⁸⁶ UN (2015).

¹⁸⁷ Ibid.

¹⁸⁸ Aarli og Mæhle (2018) s. 111.

verdigrunnlag.»¹⁸⁹ Høyesterett presiserer også hvilke hensyn det er tale om nettopp ved å vises til «terrororganisasjoner som et problem for internasjonalt samkvem i sin alminnelighet» og at «[a]lle stater har videre en interesse i ikke å kunne bli oppfattet som et mulig fristed for utlendinger som har begått terrorhandlinger utenfor statens grenser.»¹⁹⁰

Høyesterett fortsetter med å vise til punkt 2 i Sikkerhetsresolusjonen og tolker ordlyden til «[A]ll States shall ... [e]nsure that any person ... is brought to justice» som at resolusjonen pålegger statene en plikt til å innføre universaljurisdiksjon for terrorhandlinger.¹⁹¹ Høyesterett påpeker at forsvarer sterkt har fremhevet at resolusjonen ikke kan forstås slik, «ikke minst fordi den ikke inneholder en nærmere definisjon av «terrorist acts»». Førstevoterende mener imidlertid at det ikke er nødvendig å ta stilling til anførselen; manglende definisjon for «terrorist acts» blir ifølge Høyesterett ikke avgjørende når spørsmålet «er om folkeretten oppstiller begrensninger i statenes rett til universaljurisdiksjon.»¹⁹² Høyesterett viser til at «resolusjonen uansett [er] god støtte for at slik jurisdiksjon for terrorlovbrudd i alle fall ikke kan være forbudt.» Med andre ord kan det sies at Høyesterett mener at definisjonen av «terrorist acts» ikke er viktig å ta stilling til når man uansett klart ikke kan utlede noe unntak fra resolusjonen.

I avsnitt 53 fraviker Høyesterett lagmannsrettens avgjørelse om at overtredelse av straffeloven 2005 § 136 a og straffeloven 1902 § 147 d om deltakelse i terrororganisasjon ikke var dekket av resolusjon 1373 (2001). Dette begrunnes med at situasjonen stiller seg annerledes når Høyesterett tar utgangspunkt i det motsatte grunnsynet, altså at det er eventuelle unntak fra universaljurisdiksjon som må påvises. Ifølge førstevoterende er det da «tilstrekkelig at handlingsnormen i straffeloven § 136 a ikke klart faller utenfor resolusjonen», noe Høyesterett mener den ikke gjør.

På bakgrunn av dette kommer Høyesterett til at «norske domstoler må legge til grunn at det ikke er i strid med folkeretten å gi straffelovens bestemmelser om terrorlovbrudd anvendelse på utlendingers handlinger i utlandet så langt straffeloven § 5 tredje ledd gir adgang til det.»¹⁹³ Førstevoterende konkluderer med at lagmannsrettens rettsanvendelse i LB-2019-78359 er feil,

---

¹⁸⁹ Aarli og Mæhle (2018) s. 111.

¹⁹⁰ HR-2020-1340-A avsnitt 48.

¹⁹¹ HR-2020-1340-A avsnitt 49 og 50.

¹⁹² Ibid avsnitt 50.

¹⁹³ HR-2020-1340-A avsnitt 54.

og at Norge har adgang til å straffeforfølge A for både deltakelse i terrororganisasjon og forberedelse av terrorhandlinger.¹⁹⁴

Det virker som om Høyesterett ikke ser til resolusjonen for å finne eventuelle unntak fra universaljurisdiksjon, men at resolusjonen snarere brukes til å bygge opp under de reelle hensynene som ble redegjort for i avsnitt 48. Dersom dette er tilfellet, kan det virke litt tilfeldig med en gjennomgang av resolusjonen, når spørsmålet i utgangspunktet er om det foreligger noen folkerettslige grenser for utøvelsen av universaljurisdiksjon.¹⁹⁵

---

¹⁹⁴ HR-2020-1340-A avsnitt 55.

¹⁹⁵ Se HR-2020-1340-A avsnitt 47.

4 Avslutning og rettspolitiske betraktninger

Terrororganisasjoner er, slik Høyesterett påpeker i HR-2020-1340-A, et problem for internasjonalt samkvem.¹⁹⁶ Terrorangrepene i Frankrike de siste månedene og ringvirkningene av disse er en påminnelse om dette.¹⁹⁷ Ikke bare handler det om tapte menneskeliv – staters håndtering av terrorisme er også med på å skape splittelse og spenninger mellom verdens stater. Selv om «[a]lle stater har [...] en interesse i ikke å kunne bli oppfattet som et mulig fristed for utlendinger som har begått terrorhandlinger utenfor statens grenser»,¹⁹⁸ kan kampen mot terrorisme inneholde et potensielt minefelt hvor stater bør tre forsiktig frem med tanke på andre staters suverenitet. Det er en grunn til at «[d]et mest omstridte spørsmål internasjonalt er i hvilken utstrekning en stat kan gi sin straffelovgivning anvendelse på *handlinger foretatt av utlendinger i utlandet* når handlingene ikke direkte krenker statens egne interesser.»¹⁹⁹

Det er også en grunn til at det per i dag ikke foreligger en generell internasjonal konvensjon mot terrorisme. Verdenssamfunnets stater har ikke klart å komme til en enighet om en felles definisjon av terror, langt mindre om en generell konvensjon. Denne uenigheten kan skape risiko for mellomstatlige friksjoner ved anvendelse av universaljurisdiksjon overfor terrorhandlinger. I 1996 ble det ved resolusjon 51/210 etablert en ad-hoc komité under FNs generalforsamling.²⁰⁰ Arbeidet med en konvensjon mot international terrorisme begynte på slutten av 2000-tallet, men har ifølge Gilbert Guillaume vært «*unsuccessful due to the failure to agree on the scope of the Convention, that is to say, once again, on a definition of terrorism.*»²⁰¹ Arbeidet pågår fremdeles. Det at verdens stater ikke har kommet til enighet om verken en felles definisjon av eller konvensjon mot internasjonal terrorisme, kan tilsi at det har formodninger mot seg å utøve universaljurisdiksjon overfor terrorhandlinger. Guillaume påpeker at bekjempelse av terrorisme, uten å definere det, medfører usikkerhet og gir stater muligheten til å gjøre ensidige tolkninger rettet mot sine egne interesser, særlig med hensyn til sikkerhetsrådsresolusjoner.²⁰²

---

¹⁹⁶ HR-2020-1340-A avsnitt 48.

¹⁹⁷ France24 (2020).

¹⁹⁸ HR-2020-1340-A avsnitt 48.

¹⁹⁹ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 400.

²⁰⁰ UN (2018)

²⁰¹ Gilbert Guillaume (2004) s. 540.

²⁰² Ibid.

Den 6. juli 2020 publiserte *Trial International* artikkelen «Universal jurisdiction: why international crimes must not be prosecuted as terrorism».²⁰³ Det vises først til at det verken foreligger enighet rundt definisjonen av terrorisme, og at ingen internasjonal traktat avgrenser terrorisme tydelig. Videre vises det til at tiltale for terrorisme ofte blir presentert som den eneste måten å unngå straffefrihet på, på tross av at slike tiltaler ikke omfatter hele omfanget av brudd på menneskerettigheter som ved krigsforbrytelser, forbrytelser mot menneskeheten eller folkemord. Ved å inngå eller ratifisere konvensjoner mot folkemord, krigsforbrytelser og lignende, er stater enige om å overholde de høyeste standarder for beskyttelse mot grusomheter. Ifølge forfatteren av artikkelen, Valerie Paulet, er det å ty til terroranklager som å vende ryggen til internasjonale normer som statene sammen har bygget gjennom flere tiår. Hun viser til at universaljurisdiksjon er et produkt av statenes felles arbeid og avslutter artikkelen med å spørre om det er hensiktsmessig at den kortsiktige «effektiviteten» av terrortiltaler setter til side denne verdifulle felles juridiske arven.

Samtidig er det personer som tar til orde for at terrorisme bør anses som en internasjonal forbrytelse som kan straffeforfølges på basis av universaljurisdiksjon.²⁰⁴ Det foreligger en rekke gode grunner for dette synspunktet.²⁰⁵ Spørsmålet i oppgaven er imidlertid ikke om terrorisme *bør* omfattes av universaljurisdiksjon, men i hvilken grad nasjonale domstoler har adgang til å utøve universaljurisdiksjon og mer presist hvorvidt universaljurisdiksjon faktisk *gjelder* for deltakelse i terrororganisasjon og forberedelse av terrorhandlinger per dags dato.²⁰⁶ Ut ifra analysen foretatt i oppgaven, er det klart at det fremdeles er en lang vei å gå for å kunne konkludere med et presist svar på i hvilken grad nasjonale domstoler har adgang til å utøve universaljurisdiksjon for terrorhandlinger, etter folkeretten. Utover dette er det klart at universaljurisdiksjon må anses som et akseptert folkerettslig prinsipp, som kan sies å omfatte folkemord, forbrytelser mot menneskeheten, tortur og krigsforbrytelser hjemlet i konvensjon og sedvane.²⁰⁷ Terrorhandlinger rår det imidlertid betydelig mye mer usikkerhet rundt på det folkerettslige plan. Når det blant verdens stater fremdeles rår usikkerhet rundt rekkevidden av universaljurisdiksjon hjemlet i traktat og sedvane, er det naturlig at spørsmålet om hvorvidt terrorhandlinger også omfattes av universaljurisdiksjon, ikke er tilstrekkelig behandlet eller utviklet i folkeretten. Det er således umulig å fastslå et klart svar på bakgrunn av folkeretten. I

---

²⁰³ Paulet (2020).

²⁰⁴ Se Lee (2007).

²⁰⁵ Ibid.

²⁰⁶ Se oppgavens punkt 1.1.

²⁰⁷ Se oppgavens punkt 2.4.2.

Stigens oppsummering påpeker han behovet for et utkast til en generell konvensjon om staters lovgivningsjurisdiksjon formulert av ILC.²⁰⁸ Det vil bli spennende å følge med på resultatet av at universaljurisdiksjon er inkludert i ILCs langsiktige arbeidsprogram.²⁰⁹

Når Høyesterett, på bakgrunn av nasjonale forarbeider, lander på at folkeretten tillater universaljurisdiksjon med mindre det foreligger folkerettslige grenser for dette, kan det virke som om «[d]e folkerettslige jurisdiksjonsreglene som skal sikre effektiv håndhevelse utvikler seg [...] tregere enn selve straffebudene».²¹⁰ Etter den nasjonale retten har imidlertid norske domstoler i dag adgang til å utøve universaljurisdiksjon for deltakelse i terrororganisasjon og forberedelse av terrorhandlinger, jf. Grunnloven § 88, som fastslår at Høyesterett har siste ord i det nasjonale rettssystemet.²¹¹

---

²⁰⁸ Stigen (2009) s. 47.

²⁰⁹ Se ILC (2020), ILC (2018) og Jalloh (2018).

²¹⁰ Ibid s. 46.

²¹¹ Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven) 17. mai 1814 § 88.

Kilder

Litteratur

Bøker:

Fotnote

Litteraturliste

- Aarli og Mæhle (2018) Aarli, Ragna og Synne Sæther Mæhle, *Juridisk metode i et nøtteskall*, Gyldendal Norsk Forlag AS 2018.
- Cassese (2013) Cassese, Antonio: *Cassese's International Criminal Law*, 3. utgave, Oxford 2013.
- Currie, Rikhof (2013) Currie, Robert J. og Joseph Rikhof: *International & Transnational Criminal Law*, 2. utgave, Toronto 2013. [Sitert etter Vangen, Marie, *Universaljurisdiksjon: Alminnelige folkerettslige rammer for staters transnasjonale straffeforfølgingsrett*, Avhandling (ph.d.), UiT Norges arktiske universitet 2017, s. 20].
- Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) Gröning, Linda, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, *Frihet, forbrytelse og straff: En systematisk fremstilling av norsk strafferett*, 2. utg., Fagbokforlaget 2019.
- Guillaume (2004) Guillaume, Gilbert «Terrorism and International Law», *International & Comparative Law Quarterly*, 53. årgang, 2004.
- Human Rights Watch (2009) Human Rights Watch, *Basic Facts on Universal Jurisdiction*, 19. oktober 2009, <https://www.hrw.org/news/2009/10/19/basic-facts-universal-jurisdiction> (sist sjekket 04.12.2020).
- Justinians lov (Corpus Juris Civilis) dateres til 529-534 e.kr., jf. Michalsen (2011) Justinians lov (Corpus Juris Civilis) dateres til 529-534 e.kr., jf. Michalsen, Dag, *Rett: En internasjonal historie*, Oslo 2011. [Sitert etter Vangen, Marie, *Universaljurisdiksjon: Alminnelige folkerettslige rammer for staters transnasjonale straffeforfølgingsrett*, Avhandling (ph.d.), UiT Norges arktiske universitet, 2017, s. 20].
- The Princeton Principles (2001) The Princeton Project on Universal Jurisdiction: *The Princeton Principles on Universal Jurisdiction*, hentet fra Princeton University sine nettsider: https://lpa.princeton.edu/hosteddocs/unive_jur.pdf (sist sjekket 02. desember 2020).
- Ruud og Ulfstein (2011) Ruud, Morten, Geir Ulfstein, *Innføring i folkerett*, 4. utgave, Universitetsforlaget 2011.

- Shaw (2003) Malcolm M. Shaw, *International law*, 5. utgave, Cambridge 2003 [Sitert etter Stigen, Jo: «Universaljurisdiksjon – en kritisk analyse», *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, vol. 121, nr. 1 2009, s. 1–46.]
- Vangen (2017) Vangen, Marie, *Universaljurisdiksjon: Alminnelige folkerettslige rammer for staters transnasjonale straffeforfølgingsrett*, Avhandling (ph.d.), UiT Norges arktiske universitet, 2017.

Artikler og rapporter:

Fotnote

Litteraturliste

- Bantekas (2011) Bantekas, Ilias, «Criminal Jurisdiction of States under International Law», sist oppdatert mars 2011, *Max Planck Encyclopedia of public International Law*. Publisert på Oxford International Laws nettsider: <https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1021> (sist sjekket 4. desember 2020).
- ILC (2018) International Law Commission, *Report on the work of the seventieth session (2018)*, sist oppdatert 18. september 2018, <https://legal.un.org/ilc/reports/2018/?fbclid=IwAR3oextAJaU9FisvSkJbt3SPW20QaxwOpMc5AFum0Z7daw8goLuoDH2HqDo> (sist sjekket 28. november 2020).
- Jalloh (2018) Jalloh, Charles Chernor, «Universal criminal jurisdiction», International Law Commission, *Report of the International Law Commission, Seventieth session* (30. april – 1. juni og 2. juli – 10. august 2018), sist oppdatert 18. september 2018, https://legal.un.org/ilc/reports/2018/english/annex_A.pdf (sist sjekket 28. november 2020).
- Kamminga (2012) Kamminga, Menno T, «Extraterritoriality», oppdatert 12. november 2012, *Max Planck Encyclopedia of public International Law*. Publisert på Oxford Public International Laws nettsider: https://www.dropbox.com/search/personal?path=%2F&preview=id%3AN_QoEVeU5_YAAAAAABEXw&query=Kamminga&search_session_id=24238892843054544931779328788829&search_token=uuvfDFZopBbpBIY9bhOBtfl%2FOaSToY6xQQmhtwygp1E%3D (sist sjekket 5. desember 2020).
- Khin (2020) Khin, Tun, «Universal Jurisdiction, the International Criminal Court, and the Rohingya Genocide» 23. oktober 2020 <https://opiniojuris.org/2020/10/23/universal-jurisdiction-the->

[international-criminal-court-and-the-rohingya-genocide/](#) (sist sjekket 10. desember 2020).

- Lee (2007) Lee W. «Terrorism and Universal Jurisdiction» I: Lee S.P. (eds) *Intervention, Terrorism, and Torture*. Springer, Dordrecht 2007 https://doi.org/10.1007/978-1-4020-4678-0_12 (sist sjekket 10. desember 2020).
- O’Keefe (2015) O’Keefe, Roger, «Part One Foundational Concepts and Principles, 1 The International Rules on National Criminal Jurisdiction», *Oxford University Press*, 2015. Publisert på Oxford Public International Laws nettsider: <https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law/9780199689040.001.0001/law-9780199689040-chapter-1> (sist sjekket 4. desember 2020).
- Paulet (2020) Paulet, Valerie, «Universal jurisdiction: why international crimes must not be prosecuted as terrorism» TRIAL 6. juli 2020 <https://trialinternational.org/latest-post/universal-jurisdiction-why-international-crimes-must-not-be-prosecuted-as-terrorism/> (sist sjekket 7. desember 2020).
- Stigen (2009) Stigen, Jo: «Universaljurisdiksjon – en kritisk analyse», *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, vol. 121, nr. 1 2009 <https://lovdata.no/pro/#document/JUS/stigen-j-2009-01?searchResultContext=1550&rowNumber=3&totalHits=19> (sist sjekket 12. desember 2020).
- Wood (1998) Wood, Michael «The Interpretation of Security Council Resolutions» *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 1998 https://www.mpil.de/files/pdf2/mpunyb_wood_2.pdf (sist sjekket 9. desember 2020).
- Wood (2017) Wood, Michael «The Interpretation of Security Council Resolutions, Revisited», *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 2017 https://www.ilsa.org/Jessup/Jessup18/Second%20Batch/18757413_020_01_s002_text.pdf (sist sjekket 9. desember 2020).

Nettsider:

Fotnote

Destrooper, Herremans, Roht-Arriaza, Bouwknecht (2020)

Litteraturliste

Destrooper, Tine og Brigitte Herremans «Universal jurisdiction: the unthinkable becomes thinkable», podkast-episode med utdrag fra samtaler med Naomi Roht-Arriaza (professor i jus ved University of California Hastings College of the Law og

- forfatter av *The Pinochet Effect: transitional justice in the age of human rights*) og Thijs Bouwknegt (forsker ved NIOD og assisterende professor ved *University of Amsterdam*), juni 2020, <https://justicevisions.org/podcast/universal-jurisdiction-the-unthinkable-becomes-thinkable/> (sist sjekket 02.12.2020). Mer om prosjektet her: <https://hrc.ugent.be/launch-justice-visions-podcast/> (sist sjekket 30. november 2020).
- France24 (2020) France24, «Paris knife attack suspect charged with attempted 'terrorist' murder» 30. september 2020 <https://www.france24.com/en/20200930-paris-knife-attack-suspect-charged-with-attempted-terrorist-murder> (sist besøkt 10. desember 2020). Oversikt over nyheter knyttet til angrepene på Samuel Paty (16. oktober 2020) og på kirken i Nice (29. oktober 2020): <https://www.france24.com/en/tag/samuel-paty/> og <https://www.france24.com/en/tag/church-attack-in-nice/>.
- International Commission of Jurists (2001) International Commission of Jurists, *Princeton Principles on Universal Jurisdiction*, 1. mai 2001, <https://www.icj.org/princeton-principles-on-universal-jurisdiction/> (sist sjekket 04.12.2020).
- ILC (2020) International Law Commission, *About the Commission: Programme of work*, sist oppdatert 13. juli 2020, <https://legal.un.org/ilc/programme.shtml> (sist sjekket 28. november 2020).
- Kolsrud (2020), Rett24, Vangens uttalelse Kolsrud, Kjetil Rett24.no «Høyesterett knesetter norsk universalsjursidksjon i terrorsaker» 1. juli 2020 <https://rett24.no/articles/universalsjursidksjon-i-terrorsaker> (sist sjekket 10. desember 2020).
- Matningsdal note Matningsdal, Magnus, Rettsdata: note 6 til straffeloven § 2 og note 17 til straffeloven § 4 sist hovedrevidert 01. juli 2020, min.retsdata.no (sist sjekket 11. november 2020).
- Matningsdal lovkommentar Matningsdal, Magnus *Straffeloven 2005. Lovkommentar*, § 6. [Særlig folkerettslig grunnlag til å strafforfølge, Juridika](#) (sist sjekket 10. desember 2020).
- Skatvik (2013), SNL Skatvik, Frida: *ikke-innblandingsprinsippet i Store norske leksikon* på snl.no, sist oppdatert 16.05.2013, <https://snl.no/ikke-innblandingsprinsippet> (sist sjekket 14.11.2020).
- Skodvin (2020), SNL Skodvin, Knut Einar: *territorialprinsippet - folkerett i Store norske leksikon* på snl.no sist oppdatert 19.08.2020

https://snl.no/territorialprinsippet_-_folkerett (sist sjekket 07.12.2020).

- UN (2020) United Nations, Meetings Coverage, «Speakers Point to Lack of Progress, Divisions over Universal Jurisdiction Scope, Application, as Sixth Committee Begins Debate on Principle», 3. november 2020, <https://www.un.org/press/en/2020/gal3624.doc.htm> (sist sjekket 4. desember 2020).
- UN (2019 a) United Nations, Meetings Coverage, «Delegates Remain Divided on Best Forum to Discuss Universal Jurisdiction, as Sixth Committee Continues Debate on Principle», 16. oktober 2019, <https://www.un.org/press/en/2019/gal3599.doc.htm> (sist sjekket 4. desember 2020).
- UN (2019 b) United Nations, Briefings and side events related to the work of the Sixth Committee, *The ILC as a way forward on universal criminal jurisdiction: An informal dialogue with states, academia and civil society*, 2019, https://www.un.org/en/ga/sixth/74/pdfs/28_october_2019_2.pdf. (sist sjekket 4. desember 2020).
- UN (2018) United Nations, *Ad Hoc Committee established by General Assembly resolution 51/210 of 17 December 1996*, sist oppdatert 21. november 2020 <https://legal.un.org/committees/terrorism/> (sist sjekket 10.12.2020).
- UN (2015) United Nations, Meetings Coverage, «As Views Diverge on Universal Jurisdiction's Scope, Application, Definition Sixth Committee Delegates Urge Further Study on Matter», 20 oktober 2015, <https://www.un.org/press/en/2015/gal3502.doc.htm> (sist sjekket 7 desember 2020).

Internasjonale statutter og konvensjoner

- 1945 *Statute of the International Court of Justice*, San Francisco, 24 October 1945.
- 1982 United Nations Convention on the Law of the Sea, Montego Bay 10 December 1982.
- 1988 *Rome statute of the International Criminal Court*, Rome, 17 July 1998.

Internasjonal rettspraksis

Fotnote

The Case of the S.S. Lotus

Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua

Bankovic and Others v. Belgium & 16 other contracting States

Arrest Warrant Case

Independence in Respect of Kosovo, Advisory Opinion

Domsregister

The Case of the S.S. Lotus (France v. Turkey), P.C.I.J. Series A No. 10, 7 September 1927.

Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), Judgment, ICJ Reports 1986, p. 14.

Bankovic and Others v. Belgium & 16 other contracting States case number 52207/99, 12. December 2001.

Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium), ICJ Reports 2002.

Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 2010, p. 403.

Norske lover

1814

Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven) 17. mai 1814.

1902

Lov om straff (straffeloven) 22. mai 1902 (opphevet).

2005

Lov om straff (straffeloven) 20. mai 2005 nr. 28.

Norske forarbeider

NOU 1984: 31

NOU 1984: 31 Straffelovgivningens stedlige virkeområde Straffelovkommisjonen delutredning II.

Ot.prp. nr. 45 (2002-2003)

Ot.prp.nr.45 (2002–2003) Om lov om endring i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov.

Ot.prp. nr. 90 (2003–2004)

Ot.prp.nr.90 (2003–2004) Om lov om straff (straffeloven).

Ot.prp. nr. 8 (2007-2008)

Ot.prp.nr.8 (2007–2008) Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpende og formildende

omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet,
terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet.

Prop. 53 L (2012-2013) Prop.53 L (2012–2013) Endringer i straffeloven 1902 mv.
(offentlig sted, offentlig handling m.m).

Prop. 64 L (2014-2015) Prop.64 L (2014–2015) Lov om ikraftsetting av straffeloven
2005 (straffelovens ikraftsettingslov).

Norsk rettspraksis

HR-2020-1340-A

LB-2019-78359